

Ročník 14

Sivan 5775

Květen/Červen 2015

www.maskil.cz

9

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

Šavuot – svátek darování Tóry 2

J. L. Percer: Zbožná kočka 7

Kauza: Dny Jeruzaléma 10

Domácí sýr na Šavuot 12

■ Krátce

Mé politické názory: se po posledních volbách nijak nezměnily. Věřím, že premiér Netanjahu je pro naši zemi tím neschopnějším lídrem v této těžké době politické nestability a pokračujících konfliktů v okolních zemích. Pochybuji o tom, že budeme schopni uzavřít jakékoliv mírové dohody s našimi sousedy. Pravděpodobně budeme muset i žít „mečem“, jak říkáme v hebrejštině, i v následujících letech.

Jakov Adler

Samozřejmě je důležité poukazovat na případy, kdy Izrael nejedná podle práva a podporovat veřejnou rozpravu. Stejně jako je důležité tlačit vládu k mírovému řešení. Což ostatně izraelští političtí umělci dělají. Když jsem jako kurátorka sháněla na výstavu „Middle East Europe“ izraelské umělce, kteří by reprezentovali pravicové či sionistické názory, nepochodila jsem. A to z toho důvodu, že převážná většina izraelských umělců je vůči politice vlastního státu velmi kritická. Takže ve výsledku cenzurujeme jedinečný a zajímavý pohled zevnitř, který svoji vlastní tvorbou tento diskurz otevírá.

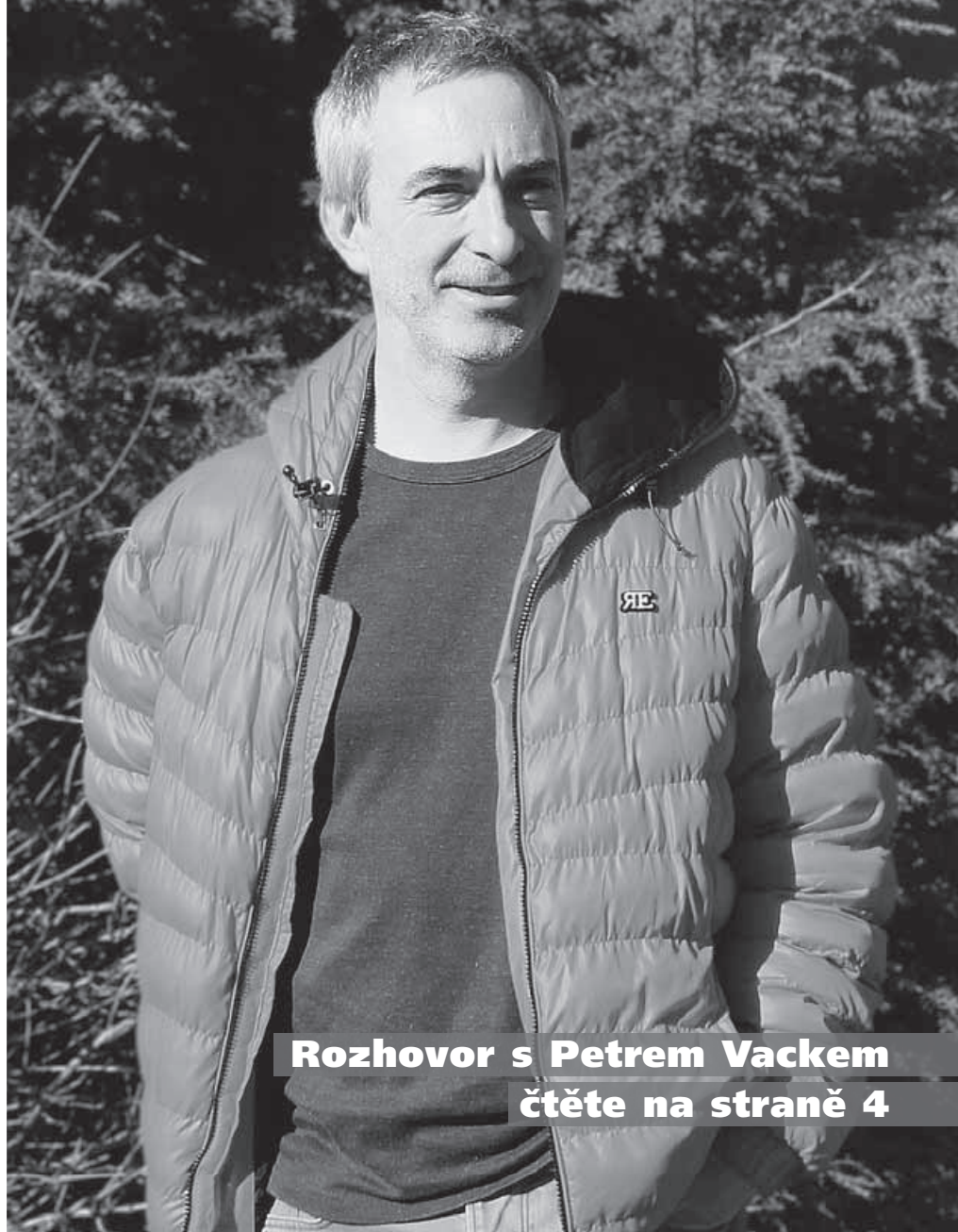
Tamara Moyzes

Nepokládám Jeruzalém za hlavní město Izraele ani Palestiny, a jsem pro dodržování jeho statusu podle rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 181 z roku 1947 a rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 478 z roku 1980. Přesto vítám uspořádání Dnů Jeruzaléma. Doufám, že taková setkání mohou přispět k překonání nepřátelství na Blízkém východě. Doufám, že se v tom shodnou s těmi, kdo v judaismu (podobně jako já v křesťanství) hledají především jeho humanistický obsah.

Ivan O. Štampach

Foto: Ester Gerová ►

Stačí málo, aby se z lidí staly vraždicí bestie

**Rozhovor s Petrem Vackem
čtěte na straně 4**

Šavuot – svátek darování Tóry národu Izraele

V neděli 6. sivanu a v pondělí 7. sivanu, tj. 24. a 25. května, budeme slavit svátek Šavuot neboli svátek týdnů. Tento svátek se též nazývá svátkem žatvy (pšenice) – chag ha-kacir či svátkem prvotin – chag ha-bikurim. Naši učitelé mu přidali ještě dvě jména: svátek darování Tóry – chag matan Tora a svátek shromáždění – chag ha-aceret. Šavuot je v pořadí druhým ze skupiny tří poutnických svátků (Pesach, Šavuot a Sukot).

Svátek má ještě jednu zvláštnost oproti jiným svátkům, které jsou v Tóře zmíněny. Tóra neuvádí jeho přesné datum. Jak víme, že první den Šavuot připadá na šestý den měsíce sivanu? V Tóře (Lv 23,15-16) stojí psáno: „Potom si odpočítáte ode dne po dni odpočinku, ode dne, kdy jste přinesli snopek k oběti podávání, plných sedm týdnů. Až ke dni po sedmém dni odpočinku napočítáte padesát dní a pak přinesete Hospodinu novou přídavnou obětí.“ Den odpočinku je v tomto případě prvním pesachovým dnem, tedy 15. nisan. Den poté, 16. nisanu, přinesli synové Izraele do Chrámu snopek ječmene k oběti podávání, tj. omer ha-tnufa. Od tohoto dne odpočítali sedm plných týdnů, tedy 49 dní, a padesátý den, kdy přinesli novou přídavnou obětí Hospodinu, odpovídá 6. dni měsíce sivanu, tedy svátku Šavuot. Šestého sivanu Bůh pronesl Desatero přikázání a Mojžíš od Něj také dostal na hoře Sinaj Tóru pro národ synů Izraele. Je však nutno připomenout, že podle midraše Hospodin nabízel Tóru nejdříve jiným národům, z nichž každý ji pod tou či onou záminkou odmítl, kdežto národ synů Izraele ji bezpodmínečně přijal. (Překlad midraše jsem uvedl ve svém článku věnovaném svátku Šavuot v Maskilu č. 9, květen/červen 2013.) Kromě midraše se k darování Tóry 6. sivanu váže krásný a poučný příběh, o němž se s vámi, milí čtenáři, podělím.

Jednou se zeptali jakéhosi magida – kazatele: Když synové Izraele dostali od Hospodina Tóru o svátku Šavuot, proč slavíme o několik měsíců později svátek Simchat Tora? Magid jim odpověděl podobnostím, jak bylo zvykem magidů odpovídat. „Byli jednou král a královna, kteří nemohli mít děti, a velmi je to trápilo. Navštívili nejlepší lékaře a léčitele, dokonce byli u různých čarodějů a čarodějnic, ale nikdo jim nemohl pomoci. Až jednoho dne sdělili královskému páru, že velmi daleko žije jakási kouzelnice, která by jim mohla pomoci. Pokud jim požehná, narodí se jim syn nebo dcera. Když k ní král s královnou přišli, tak je vlídně přijala, vyslechla jejich přání, požehнала jim a dále řekla: ‚Vidím, že se vám narodí dcera. Chcete-li však, aby zůstala naživu, tak od okamžiku, kdy se narodí, až do svatby nesmí spatřit muže, a to ani svého otce.‘ Proroctví kouzelnice se naplnilo a královna otěhotněla. Když byla v sedmém

měsíci, odvezli královnu na osamělý ostrov a tam porodila nádhernou dceru. Král sice slyšel, jaká se mu narodila překrásná, chytrá

ohromen její krásou, že tomu nechtěl uvěřit a myslel si, že jej šálí zrak. Během prvních měsíců společného života se přesvědčil, že

Oslava svátku Šavuot, jak ji zobrazil Moritz Daniel Oppenheim (1800–1882).

a úspěšná dcera, ale vidět ji nesměl. Nyní, když jí bylo osmnáct let, přišla doba, aby se vdala. Tu však nastal problém. Každý z urozených nápadníků ji chtěl alespoň jednou před svatbou spatřit. Jednoho dne se objevil princ, který řekl, že když je nevěsta z tak dobré rodiny, je ochoten podstoupit riziko a oženit se s ní, aniž by před svatbou spatřil její tvář. Po svatebním obřadu nadzvedl ženich nevěstin závoj a poprvé uzel překrásný obličej své novomanželky. Byl tak

jeho mladá žena je ideální bytostí ve všech směrech. Její nesmírná krása se snoubila s vynikajícími morálními vlastnostmi. Poté princ přišel ke svému tchánovi a velmi mu děkoval za jeho překrásnou a dobrou dceru, kterou mu dal za ženu.“

Po kratší odmlce, když magid viděl na tvářích svých posluchačů nevyčtenou otázku, pokračoval dále a pravil: „Víte, čemu se tento příběh podobá? Přece midraši, který uvádí, že nejdříve se Hospodin snažil ▶

➤ darovat svou Tóru mnoha národům světa. Každý z nich se ptal: „Co je v ní napsáno? Můžeme se podívat?“

Přece se však našel jeden národ, který řekl, že je ochoten okamžitě přijmout Tóru, bez toho, že by musel vědět, co v ní stojí napsáno. Národ Izraele dostal Tóru o svátku Šavuot a teprve po uplynutí několika měsíců, kdy se přesvědčil, že Tóra je doopravdy dobrá, šel za ni Všemohoucímu poděkovat. Naše poděkování Bohu za jeho skvostný dar je svátek Simchat Tora.“

Šestého dne druhého měsíce po vyjití z Egypta stál celý národ synů Izraele pod horou Sinaj a přijetí Božího daru – Tóry stvrdil slovy „נעשה ונשמע – vše, co pravil Hospodin, vykonáme a uposlechneme.“ V tento velebný okamžik Hospodin znovuo obnovil smlouvu, kterou uzavřel s našimi praotci Abrahamem, Izákem, Jákobem a jejich potomky. Přijetí Tóry národem synů Izraele pod horou Sinaj se přirovnává k jeho hromadné konverzi.

V této souvislosti nazýváme Šavuot také **Svátkem konvertitů** – חג הגרים. Je též zvykem o svátku Šavuot číst biblickou knihu – svitek **Rút**, která se také nazývá **Svítkem konvertitů** – מגילת הרות. Podle židovské tradice byla Rút dcerou moábského krále Eglona (Sanhedrin 105b) nebo jeho vnučkou (Horajot 10b). Tehdy žili v Moábu Elimelech se svou ženou Noemi a s dvěma syny, Machlónem a Kiljónem. Elimelechova rodina se do Moábu přistěhovala z judského Betléma. Machlón se oženil s Rút a Kiljón s její sestrou Orpou. Časem zemřel otec rodiny Elimelech i jeho dva synové. Noemi zůstala sama se svými snachami a radí jim, aby se vrátily domů, ke svým rodičům. Orpa poslechla Noeminy rady, ale Rút se odmítla vrátit domů a rozhodla se zůstat se svou tchyní, které odvětila: „Kamkoli půjdeš, půjdu, kdekoli zůstaneš, zůstanu. Tvůj lid bude mým lidem a tvůj Bůh mým Bohem. Kde umřeš ty, umřu i já a tam budu pochována. Ať se mnou Hospodin naloží jakkoli, rozdělí nás od sebe jen smrt.“ (Rt 1,16-17). Tato slova moábské Rút svědčí o její upřímné a nezištné lásce nejen ke své tchyni a lidu,

z něhož Noemi a její zesnulý syn a Rútin muž Machlón pocházeli, ale i k Bohu, jehož vyznávali. Proto je Rút v naší tradici považována za příklad **spravedlivé konvertitky** – גיורת צדקה. Nakonec se Noemi s Rút vracejí zpět do Betléma a Rút se vdá za Noemina příbuzného Boaze, kterému porodí syna Obéda. Obéd zplodí Jišaje a Jišaj Davida (Rt 4,22). Z textu se tedy dovídáme, že konvertitka **Rút** byla prababičkou věhlasného krále **Davida**.

Díky prozelytce Rút se dostalo židovskému národu vynikajícího krále **Davida**, vládnoucího v první polovině 10. stol. př. o. l. a jeho moudrého syna **Šalomouna**. David byl nejen brilantním vojenským stratémem, ale i politikem, který rozšířil území Izraelského království a rozprostřel svou moc a vliv na okolní země. Díky Davidovu dobytí Jeruzaléma na Jebúsejcích se stal Jeruzalém novým hlavním městem sjednocujícím všech dvanáct izraelských kmenů. Naše tradice však vidí v Davidovi nejen úspěšného válečníka a politika, ale především autora biblické knihy **Žalmů** – תהלים (**Tehilim**). Davidovy **Žalmy** se staly nedílnou součástí chrámové a později i synagogální liturgie. Například **Žalmy 113–118** tvoří zvláštní modlitbu **Halel**, kterou pronášíme během svátečních bohoslužeb.

Davidův syn a nástupce, moudrý Šalomoun, zdědil silné království, které zveleboval obratnou vnitřní politikou a svou vážnost na mezinárodním poli posiloval dynasticými sňatky s královskými princeznami a dcerami velmožů okolních i vzdálenějších zemí. Tradice připisuje Šalomounovi autorství biblických knih **Píseň písní** – שיר השירים (**Šir ha-širim**), **Příslaví** – משלי (**Mišlej**) a **Kazatel** – קהלת (**Kohélet**).

V neposlední řadě připomeňme, že na konci věků z Davidovy královské dynastie vzejde **Mesiáš** – משיח – neboli **Pomazaný Boží** a tehdy nastoupí **úplné vysvobození** židovského národa – **ge'ula šlema** – גאולה שלמה.

Všem čtenářům a příznivcům Maskilu přejí **chag sameach** – חג שמח !

► Rabín Daniel Mayer, foto: Wikipedia

Program Bejt Simcha červen 2015

SOBOTA 6. ČERVNA

od 10 hodin, synagoga Kolín
(Na Hradbách 126)

Šacharit

ranní šabatová bohoslužba
se skupinou rabína Goldsteina

STŘEDA 10. ČERVNA

Filmový klub

(viz pozvánka na str. 17)

PÁTEK 12. ČERVNA

od 18 h

Dětský kabalat šabat

Kabalat šabat s dětským
programem včetně zkrácené
bohoslužby

PRAVIDELNÉ AKCE

Ivrit – hodiny hebrejštiny

pro začátečníky
každé úterý od 18 h;

pro pokročilé
ve čtvrtek od 18 h;
pro středně pokročilé
ve čtvrtek od 19.30 h

Úvod do judaismu

každé úterý od 19.45 h

Kabalat Šabat

každý pátek od 18 hodin

Bejt Simcha

Maiselova 4, 110 00 Praha 1

Telefon: 603 393 558

E-mail: kehila@bejtsimcha.cz

Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

a) v elektronické podobě
na www.maskil.cz

b) v tištěné podobě za cenu poštovního a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Maiselova 4, 110 00 Praha 1, telefon: 603 393 558, e-mail: redakce.maskil@maskil.cz; výše poštovního a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8), v popisu platby uveďte, prosím, své jméno.

Kurz četby siduru

Cílem kurzu je důkladné seznámení se strukturou a hebrejským textem večerní a ranní šabatové bohoslužby. Jednotlivé modlitby budou zasazeny do historického kontextu, přečteny, přeloženy do češtiny a diskutovány. Kurz je určen návštěvníkům synagogálních bohoslužeb, kteří si chtějí prohloubit své znalosti liturgie a porozumět její skladbě. Kurz se odehraje ve dvou blocích, po dvanácti setkáních. Čas konání – středa večer. Předpokládané zahájení kurzu začátkem června.

Cena kurzu se bude odvíjet od počtu účastníků, v rozmezí 1400–1600 Kč. V případě zájmu prosíme o zaslání zprávy na e-mail: ivankohout@centrum.cz.

rozhovor s Petrem Vackem

Stačí málo, aby se z lidí staly vraždící bestie

Setkání s hercem a moderátorem Petrem Vackem je pokaždé obohacující. Zaujalo mne, kolik toho ví o Židech, jejich písních a historii. Jejich dlouhotrvající pronásledování ho dodnes trápí. Povídal jsme si nejen o jeho případných židovských předcích, ale i o účinkování v divadle Paleta, Mišpaše, Studiu Ypsilon a Divadle na Jezerce. Jedním z nejdůležitějších témat byla samozřejmě rodina.

Na Nový rok vám bylo padesát. Je pro vás jubileum životním předělem?

Číslo vliv na člověka určitě má. Je mi prostě padesát, lepší už to nikdy nebude, jenom horší, i když se musím snažit najít na věcech to lepší. Třeba teď budu mít mezi lidmi nějakou vážnost. Možná se pokusím tvářit, že už jsem konečně dospělý.

Viděla jsem vás v osmdesátých letech jako mladíka v amatérském divadle Paleta ve hře *Odjezd vyvolených*. Inscenace byla údajně obrazem světa systematicky pročešávaného novým režimem, který hledá svoje vyvolené ke konečnému řešení pomocí osvědčených praktik historie. Tato divadelní hra má pouze tři postavy. Vybavíte si ještě, koho jste ztělesňoval?

Nebyla tam konkrétní role. Všichni jsme hráli všechno možné. Ve scénáři byl popsán celý postup šoa: jak přišly první příkazy, jak to probíhalo s hvězdami, odjezdy do plynových komor. Hra byla sestavena z dokumentů. Jeden jsem citoval: byl to snad projev Himmlera na sjezdu SS. Bylo v něm napsáno, že „zabít člověka je pro toho, kdo to dělá, psychický nápor, ale dívat se na stovky mrtvých, při tom zůstat čestným člověkem, to už vyžaduje opravdu silné charakter“. Scénář vznikl za komunistů, kdy se o Židech jako obětech druhé světové války nemohlo otevřeně mluvit, byl složen z textů záměrně bez jakýchkoliv emocí.

Podle autora scénáře, herce a režiséra Richarda Krause, jste se pomocí kostýmů, stylizace mluvy, rekvizity v rolích měnili jak v oběť, tak v tyrana. Je to pravda?

Role jako taková tam nebyla. Byli jsme tři moderátoři. Převtělovali jsme se, ale nebylo to psychologické herectví. Zůstávali jsme pořád Vackem, Krausem a Benešovou, všechny prostředky proměny byly jenom vnějšíkové.

Mělo představení úspěch?

Inscenace nevznikala pro velkou návštěvnost. Hráli jsme ji různě po festivalech, spíše

ilegálně. Pár lidí po představení sedělo a zíralo, snad si něco odnesli. Je těžké sdělit to, co se tehdy dělo. Řekl to snad Elie Wiesel, že o holocaustu se dá jediné mlčet. Zažívám to teď docela silně, protože jsme natočili dokument *Hádky domů života* pro Českou televizi. Jezdili jsme po židovských hřbitovech v Česku a na Moravě. Potkali jsme spoustu pamětníků, kteří nám vypravovali různé životní osudy strašně věcně, bez emocí. Ty pak přenašeli na mě. Vůbec to pro mne nebylo lehké. Najednou člověku dojde, že nespravedlnost nikdy nebyla odčiněna. Potrestáni byli jednotlivci jako Eichmann. Tisíce ostatních, kteří se toho účastnili s plným nasazením, nebyli. Lidé, kteří prošli koncentráky, to neměli jednoduché ani po roce 1945, jelikož často trpěli v komunistických lágrech. Za války nedělali zvěrstva jen Němci, ale i Češi, kteří ubližovali Židům, následně i Němcům. Kdokoliv najednou dostane moc nad životem někoho jiného, tak se strašně rychle dokáže proměnit ve stvůru a bestii. Říkám si: „Co když mí sousedí budou jednoho dne mít pocit, že jsem intelektuál, se kterým si to budou chtít vyřídit?“ Stačí strašně málo, aby se z lidí, co se na tebe usmívají, staly vraždící bestie. V lidech to dřímá a čeká na vhodnou příležitost.

V jednom dílu z *Telče zpíváte v synagoze židovskou píseň. Uplatňujete v televizi dovednosti ze souboru Mišpaše, který již více jak čtyřicet pět let zpívá chasidské a židovské lidové písně?*

V Mišpaše už léta nezpívám, i když bych hrozně rád, bylo to strašně krásné. Teď mám čtyři děti, dvě úplně malé, už to moc nezvládám.

Kdy jste do souboru Mišpaše nastoupil?

Bylo to někdy po revoluci (rok 1990 – pozn. EG). V listopadu 1989 divadla stávkovala, nehrálo se, místo toho jsme s diváky diskutovali. V Ypsilonce (Studio Ypsilon – pozn. EG) jsme na konec stávkového večera zpívali chasidskou písničku *Něbajus ja*. Zpívá se v ní: „Něbajus ja nikavo toľka Boga adnavo“ (nebojím se nikoho jiného než jediného Boha). Stávkový večer vysílala Česká ▶

Archivní snímek souboru Mišpacha – Petr Vacek stojí jako druhý zleva. První zleva je Miki Roth, před ním v klobouku jeho dcera Helena, která soubor vede dnes.

► televize a někdo v Mišpaše si mne při zpěvu všiml. Nikdo tehdy nezkoumal můj rodokmen, jestli jsem obřezaný, nebo ne. Nešlo tam jako v divadle a filmu o výkon. Byl jsem mladý, hrozně ambiciózní herec. V amatérském pěveckém souboru Mišpacha šlo spíše o setkání lidí, daleko více než o to, jestli je ten zpěv dokonalý. Většina lidí se styděla vystupovat na veřejnosti. Začali jsme v řadě, nejstydlivější nenápadně postupovali dozadu, až jsme skončili ve tvaru trychtýře.

Myslíte, že jste se jen styděli?

Nejen to. Členové Mišpachy nechtěli, abych je uváděl jménem, když měli sólo. Nechápal jsem to. Je přece normální představit sólistu. Nerozuměl jsem, čeho se bojí, protože jsem to neznal.

Mišpachu vedla do roku 1997 Hana Rothová, od té doby její dcera Helena-Ester Divecká. Jak se vám v souboru plném žen pracovalo?

Bylo to strašně příjemné a přátelské prostředí, většina lidí intelektuálů, většinou ženy – Lucie Mertová, Lea Brod. A mezi nimi i pár mužů, například Miki Roth. Měl jsem pocit, že jsem lepší člověk jen proto, že jsem vedle něho. Vládá Merta točil o Mišpaše dokument a ptal se Mikiho, jak zažil rasismus a antisemitismus. Miki mu odpověděl: „Já nevím, mně nikdy nikdo neublížil. Můj nejlepší přítel byl katolický farář.“ Přitom jako malý vyrůstal v Mukačevě v tak chudé rodině, že neměli na kabát, proto celý život trpěl chronickou bronchitidou. Před Hitlerem utekl do Palestiny, vstoupil do britské armády, při vylodění v Normandii jeho tank dostal zásah, takže málem oslepl, po únoru 1948 nesměl na medicínu, protože byl věřící Žid. A on měl v devadesátí pocit, že mu nikdo neublížil. Případalo mi, že vedle mě je rabi Zusja z Buberových *Chasidských příběhů*. Hana Rothová, jeho žena, byla také laskavá. Skamarádila se s mou mámou, přestože

každá byla z úplně jiného světa. Vedle mě maminky, kované komunistky, byl někdo, komu režim strašně ubližoval. Máma byla ročník 1931, jednoho dne z ní vylezlo, jak za války přišla do školy a všechny její židovské spolužačky zmizely. Celý život o tom nemluví, ale tohle trauma z dětství v ní bylo asi silně zakódované, možná i pocit viny.

Máte židovské předky?

Ne. Nebo aspoň o tom nevím, i když jsem i trochu zapátral. Oficiálně tam nikdo nebyl, od dědečků dál už se to nedá dohledat. Část rodiny z matčiny strany přišla odněkud z německého pohraničí, přestěhovali se pak do Kralup. Jmenovali se Kretschmerovi, což bylo časté židovské jméno, spousta Židů dělala krčmáře.

Podle vzhledu si v Mišpaše mohli myslet, že máte židovský původ.

Jednou jsem Luce Mertové ukazoval fotku tatínka za mlada, abych ukázal, že jsem po něm. Chvilí na tu fotku koukala a pak řekla: „Chceš ještě tvrdit, že nejste Žid?“ V rodině se také spekulovalo, jak to vlastně bylo s rodiči mého tatínka. Babička totiž byla asi o dvacet let mladší než můj dědeček. Pracoval v Praze a babička bydlela ve Zruči nad Sázavou. Tradovalo se, že chodila dělat výpomoc do židovské domácnosti. Takže, jestli tam někdy k něčemu došlo...

Byl by váš tatínek levoboček.

Těžko říct. Tatínkův strýc pracoval za války na Magistrátě hlavního města Prahy, tam se musel dokládat původ do třech generací. Objevil se tam rytíř z Löventhalu, byl nízký šlechtic. Nacisti uznávali šlechtické tituly.

Nebyl tento rytíř v rodokmenu kvůli nacistům fingovaný?

To ne, je doložený, byl to správce zámku ve Zruči nad Sázavou a dostal ten titul za

věrné služby. Jelikož ale byli rodiče přesvědčení komunisté, nemluvílo se doma ani o křesťanské ani o židovské víře.

Vzpomenete si ještě, jaké písně v Mišpaše byly lidové a jaké chasidské?

Těžko říct, i ty chasidské jsou svým způsobem lidové, jelikož není známý autor. Sborové písně většinou pocházely buď z modlitby, nebo přímo z tóry a zpívaly se hebrejsky: tradiční písně jako *Ešet Chajil*, *Ma ništana* a sobotní písně. Vedle toho byly sólové, většinou v jidiš, a ty byly milostné, žertovné, takže by spíš představovaly klasické lidové písně. Zpívali jsme i sefardské písničky v ladinu. Zajímavé bylo, že na stejnou melodii jsme zpívali milostnou píseň *Los Bilbilico* v ladinu a liturgickou píseň *Cur Mišelo* v hebrejštině. Rabiní tehdy melodie známých lidových písní používali ke zpěvu náboženských písní, aby popularizovali víru.

Jaké bylo učít se texty napsané v hebrejštině, jidiš či právě v ladinu?

Strašně zajímavé a přitažlivé, jako bych luštil zaniklý jazyk. Jednou jsme s Mišpachou udělali recitační sbor Lud'kovi Velemu, když jsme dali dohromady Kabeláčovu *Židovskou modlitbu*, kterou napsal pro svoji ženu. Byl to kadiš. Luděk Vele zpíval hlavní hlas, já měl vedoucí mužský hlas v recitačním sboru. Chtěl jsem po pánech ze sboru, kteří uměli hebrejsky, aby mi to přeložili, a ukázalo se, že je v aramejštině. Pak někdo přinesl na zkoušku doslovný překlad. Kadiš je hrozně radostná modlitba, ani slovo o smutku, smrti. Byl jsem z toho překvapený. Jenže pak mi došlo, že o mrtvého tolik nejde, ale o útěchu a péči o pozůstalé. Jednou jsme ji zpívali na festivalu duchovní hudby. Feuerlicht tehdy vystoupení uvedl tím, že jde o modlitbu, ne o umělecké dílo, a požádal, aby se po skončení netleskalo. Luděk dozpíval, my skončili a bylo hrobové ticho. Tehdy se mi doslova zježily vlasy na hlavě. Ta modlitba má v sobě strašnou sílu.

Zpívali jste i písně, u nichž je autor známý?

To jsou třeba písně Mordechaje Gebirtiga, ale většinou autor známý není. Jidiš písničky zpíval hlavně Miki Roth, třeba *A ganev*, o zloději, co ukradl šest párů holínek, *Kinderjorn*, o stesku po dětství. Miloval jsem, když Miki zpíval ukolébavku *Jankele*. ►

► **Všimla jsem si, že jste byl součástí souboru Pražští klezmerim. Zpíval jste s nimi na svatbách a pohřbech?**

Petr Vacek v inscenaci *Odjezd vyvolených* divadla Paleta.

To ne, byli jsme spolu asi jednou nebo dvakrát na koncertě v zahraničí, zpíval jsem s nimi na jedné desce. Na rozdíl od Mišpachy, pěveckého sboru, je to instrumentální soubor. Krásná muzika, samostatní mladí lidé, propojení s Mišpachou.

Jakou z divadelních rolí máte nejraději?

Vaška v *Prodané nevěstě*, tam jsem zúročil všechny svoje dysfunkce, včetně zadržávání. Hrozně rád hraji Clauda Villebraquina v *Hlavě Medúzy*. Obě představení se hrají osmnáct let. Na Jezerce mám nejraději roli Jindřicha Dardy v *Dardě*, což je naprosto nesnesitelný manžel na zabití. Arnošt Goldflam napsal a zrežíroval *Komedianty*, kde mám roli herce Vaclíkovského, což je hrozný děvkař a chvástal, to se hraje samo.

Baví vás spíš negativně zabarvené nebo pozitivní role?

Oboje má své, musí tam být prostor pro mě a humor. Nesnesitelný manžel se mi hraje hrozně dobře, protože si myslím, že v každém je jak dobro, tak zlo. Dřímající agresivní pudy mohou beztréstně vybit na chudince Báře Hrzánové. Vyvztekám to zlé a můžu jít do života pozitivně naladěný.

Čí to byl nápad dát vašim potomkům biblická jména? Jméno pro roka Eliáše či Jonáše v Česku nevlastní každý, Hana má starozákonní etymologii, Benjamin vznikl z hebrejského „ben-já-mín“, což v překladu znamená „milovaný syn“.

Syn pravé ruky, znamená to to samé jako „tatínkův mazánek“. A u nás je opravdu Benjamin nejmladší.

Je nejopečovanější?

Není, nedokážu mít jedno dítě radši než ta ostatní. Dva malí jsou opravdu velmi roz-

mazlovaní, a to i svými nevlastními sourozenci z mého prvního manželství (Petr Vacek žil dříve s Danou Blockmans – pozn. EG). Jonáš se mi zalíbil, protože je to jméno neobvyklé. A když jsme vymýšleli jméno pro Haničku, tak umřela paní Rothová. Měl jsem najednou pocit, že potřebuji, aby Haniček na světě nebylo. Eliáš mi přijde krásné jméno a trefili jsme se, protože není ani obvyklé dítě. Nevím, jestli jsme mu to způsobili tím jménem, ale on od malička řeší Boha, na rozdíl ode mě a Jiřinky. Tvrdil nám, že vidí barvy okolo lidí, asi do pěti let. Pak prorokoval události.

Vážně?

Přišel a řekl: „Tatínku, čtvrtého února nastane velký průsvih.“ Nerozuměli jsme tomu, pak přišel za čtrnáct dní a říká: „Už je to dobré, už se to srovnalo.“ Když se našel, byl schopen říct, že jeho duše nechce žít v dětském těle. Nevím, jak na to přišel. Jonáš je i takové ekologické jméno. Je to prorok, co říká: „Hele, napravte se, nebo bude zle.“ Lidé se napraví a říkají: „Ty jsi kecal, protože žádné zle není.“ On se pak cítí zneužitý, tak říká: „Je to do moderní doby jak vyšit.“ Benjamin se nám také líbil. Chtěli jsme ještě Tobiáše nebo Tadeáše. Byl by pak Jonáš, Eliáš a Tadeáš. Měli jsme v tom takový zmatek, že jsme se to třetí klukovské jméno rozhodli změnit.

Jiřince nevadilo, že byla jako herečka doma s dětmi na mateřské?

Nevadilo, najednou pro ni divadlo přestalo být podstatné a děti byly to nejdůležitější na světě. Byl jsem rád, nejhorší je, když má ženská pocit, že jí kvůli dětem něco uniká. Pak se trápí a přenáší to na děti. Dnes bych ocenil, kdyby byla aktivnější v herec-

tví. Je to talentovaná loutkoherečka. Když vymyslí představení, jsou to krásné věci.

Zkoušeli jste někdy hrát spolu?

Občas spolu hrajeme pro děti, třeba o Machovi a Šebestové. Je v tom obrovská nápaditost, pohotovost a improvizáční schopnost, Jiřinka umí pracovat s loutkami, což já neumím.

Takže se v podstatě vzájemně doplňujete.

Myslím, že ano. Já u toho navíc ještě zpívám různé dětské písničky, jsme pak schopni dát dohromady docela zajímavý program.

Doplňujete se i v domácnosti při výchově dětí?

Ano, nemáme to úplně tradičně rozdělené. Jiřinka má na starosti auto a já vaření.

► **Ptala se Ester Gerová, foto: autorka, archív Richarda Krause a Heleny-Ester Divecké**

Petr Vacek (50) hrál od svých třinácti let již během studia na Gymnáziu Botičská v amatérském divadle *Paleta*. Účinkoval zde v inscenacích *Odjezd vyvolených*, *Růže tentokrát ne z Jericha*, *Pohádka č. 1* a *Slunečnice proti slunci*. V osmnácti letech začal studovat DAMU. Po absolvování vysokoškolského studia hrál jeden rok v Divadle Vítězného února v Hradci Králové a současně i v Divadle v Řeznické. V roce 1989 nastoupil do Studia Ypsilon, kde hrál mimo jiné roli Bursitis v *Bohovi*, Sebastiana v *Othellovi*, Bienstocka v *Horké to někdo rád*, Opovědníka v *Praze sto-vězáté*, Rádce v *Rusalce*. Od roku 2012 začal spolupracovat s Divadelní společností Jana Hrušínského v Divadle Na Jezerce. Hraje zde v představeních *Darda*, *Komedianty*, *Cesta kolem světa*, *Generálka a Tři v tom*. Do jeho filmografie patří snímky *Mazaný Filip*, *Vyhánění z ráje*, *Učitel tance*, *Saturnin*, *Eliška má ráda divočinu* aj. Od roku 2005 účinkuje na Nově v nekončném seriálu *Ulice* v roli Tomáše Jordána. S Martinem Dejvarem moderoval pořad *Na vlastním nebezpečí*. Zpíval v souboru chasidských a židovských lidových písní *Mišpacha*, věnuje se dětem z dětských domovů v občanském sdružení *Letní dům*, moderoval dětský pořad *Pomáhejme si*. Je patronem soutěže *Brána k druhým*. Na vlnách *Českého rozhlasu* uvádí pořad *Dvanáct ve dvanáct* a *Klub Rádía Junior*. S Magdalenou Reifovou jezdí po České republice s představením *Majda s Petrem plaší duchy a zachraňují divadlo*. Je ekolog, byl členem Rady Greenpeace, podporuje Amnesty International. Je v petičním výboru *Za dobrý zákon o Národním parku Šumava*. Má čtyři děti, je podruhé ženatý.

Zbožná kočka

Jicchok Lejb Perec

Třikrát za sebou se přihodilo, že kanárka, který se v našem domě zabydlel, odpravila kočka...

Nebyla to ovšem kočka jen tak ledajaká! Byla to duše nad jiné zbožná, která svůj bělostný židovský kaftan nenosila nadarmo. Sama nebesa se jí odrážela v očích.

Jak spravedlivá a bohabojná vám ta kočka byla! Žila jen pro rituální omývání – někdy i desetkrát denně. Jedla tiše a pokorně stranou někde v koutku. Po celý dlouhý den se nedotkla ničeho jiného než mléčné stravy a teprve večer, po západu slunce, si dopřála trochu myšího masa... ale zásadně košer!

Jídlo nehltala a nespěchala s ním jako nějaký nenažranec. Vždycky byla uměřená, hravá... jen ať si myška ještě minutku nebo dvě užije na světě. Jen ať si ještě chvilku zadovádí, chvíli se chvěje, z hříchů se vyzpovídá... Zbožné kočky přece nemusí spěchat.

Když jsme domů přinesli prvního kanárka, bylo srdce kočky naplněno velkým pohnutím a soucitem: „Takový překrásný malý ptáček,“ vzdychala, „a přesto ho nečeká místo na věčnosti.“ Kanárci určitě nepřijdou do ráje, tím si byla kočka jistá.

Však se podívejte! Za prvé: do nádobky na umývání se vrhá po hlavě, jako by to byl nějaký gój. Za druhé: strčili ho do klece, a to z jednoho udělá bestii. I když je to takové mladý a krásný ptáček zpěvák, tak jen vás strčí za mříž, hned vás začne zajímat víc dynamit než *Sulchan aruch*. No a to zpívání, to je taky věc! Jak si vzdorně trylkuje, jako by se vysmíval nebesům přímo do obličejů. A kdyby jenom trochu mohl, rozletí se do hříšného světa, rovnou ven, otevřeným oknem...

Viděli jste někdy, aby byla v kleci zavřená kočka? Slyšeli jste někdy, že by si zbožná kočka popískovala jako ten bídák Zimrí, syn Sálův?

„Taková škoda!“ naříkala zbožná kočka v srdci. „Vždyť je to přeci také živá bytost, vzácná duše, jiskřička shůry.“ A za všechno může to hříšné tělo. Takové je krásné a ten hříšný svět ho tak láká a pokušení se nedá odolat... Jak by se takový malý, sladký ptáček mohl postavit hroznému Pokušiteli. Čím déle bude žít, tím víc bude hřešit a tím větší bude jeho trest na onom světě...

„To je ono!“

A v ten okamžik byla kočka naplněna tím samým posvátným zápallem jako kdysi Pinchas, syn Eleazara,

syna Árona velekněze. Skočila na stůl, kde stála klec s kanárkem... a peřička se rozléta po místnosti.

Takový výprask vám dostala! Ale přijímala rány jako znamení lásky. Zbožně vzdychala, když recitovala své bolavé vyznání hříchů. Už nikdy nebude hřešit!

Moudrá kočka dobře věděla, proč je bita. Už nikdy to znovu neudělá, už nikdy si výprask nezaslouží... Může si za to sama – vždyť rozházela pírkou po celém domě a bílý ubrus zašpinila krví. Když jsme přinesli domů druhého kanárka, vzala si ponaučení – spolkla do celého i s pírkou.

A zase výprask! Teprve teď tomu přišla opravdu na kloub. Vůbec nejde o pírkou a skvrny od krve. „Nezabiješ!“ To je ono! Je třeba milovat a být milosrdný. Kamenováním, upalováním, oprátkou ani mečem se svět lepší neudělá. Je třeba kázat pokání, morálku, do srdce promlouvat! Kdo ví, třeba kající kanárek bude moci dosáhnout takové spravedlnosti, že ho nepředčí ani ta nejzbožnější z koček... A naše kočka cítila, jak se jí srdce plní radostí. Pryč se starými, zlými a těžkými časy! Pryč s proléváním krve! Slitování, slitování a jenom slitování.

Nejslitovněji, jak dokázala, se přiblížila k třetímu kanárkovi. A tím nejsladším hláskem, co kdy vyšel z kočičího hrdla, na něj zavrčela: „Neboj se! Sice jsi zhřešil, ale já ti nic zlého neudělám, protože s tebou mám slitování. Nebudu se ti dobývat do klece... Vlastně se tě vůbec nedotknu...“

„Mlčíš? Dobře děláš! Je lepší mlčet, než si prozpěvovat oplzlosti! Třeseš se? Ještě lépe! Třes se, třes se, dítě moje, ale ne přede mnou. Třes se před Stvořitelem veškerenstva, před jeho Svatým Jménem.“

„Kéž bys tak už zůstal, takový tichý, čistý, chvějící se. Však já ti už pomůžu k bohabojnému chvění. Ze své zbožné duše na tebe vdechnu ticho a sladkou ctnost. Můj dech ti naplní tělo vírou, tvé kostičky bázní Boží, tvé malé srdéčko pokáním a lítostí nad minulými hříchy!“

Kočka najednou cítila, jak dobré je odpouštět, jak krásné je vdechnout druhým zbožnost a upřímnost. A její nejzbožnější srdce se vznášelo až k nebesům.

Jenom kanárek tolik kočičí lásky nesnesl.

Dočista se v ní zadusil.

► Z jidiš přeložil Petr Jan Vinš

Ilustrace: Lucie Lomová

Více než rok jsme se na stránkách Maskilu mohli setkávat se vzpomínkami izraelského vojenského lékaře, československého rodáka Jakova Adlera. Čtrnáctý díl je zároveň dílem závěrečným.

VZPOMÍNKY JAKOVA ADLERA

14. část – Závěr

Zpátky v Norsku

Na podzim roku 2000 jsme se rozhodli navštívit Norsko, jak jsem slíbil svému bývalému učiteli Andreasovi. Byli jsme čtyři – Abraham Tamir se svojí ženou Roni, Malka a já. Přiletěli jsme do Kodaně, kde jsme si pronajali auto. Trajektem jsme se přepravili přes Kattegat a Skagerak a dorazili do Oslofjordu a do Osla. Čekal nás tu náš dobrý přítel Ragnar Solbraa-Bay. Přenocovali jsme v hotelu a druhý den odjeli do krásného domu v Drammenu na jižním pobřeží Norska, kde bydleli Ragnar a jeho žena Grete. Projeli jsme si krásnou krajinu v okolí a navštívili mimo jiné květinové plantáže. Podívali jsme se také na Holmenkollen, proslavený lyžařský a skokanský areál, do známé Vigelandovy zahrady s obrovskými sochami a samozřejmě i do Národního muzea s úchvatnou uměleckou galerií.

Odpoledne nás k sobě pozval na kávu Helge Jensen, můj přítel z dětství v Talviku. Žil se svojí ženou na předměstí Osla. Býval gynekologem v Univerzitní nemocnici, nyní však již byl v důchodu a věnoval se svým koníčkům, hlavně rybaření ve svém letním domě na západním pobřeží.¹

Z Osla jsme po několika dnech pokračovali na severozápad do Fagernes a poté do Sognefjordu, největšímu fjordu na západním pobřeží, který se klikatí mezi vysokými horami asi 200 kilometrů na východ od Norského moře. Od fjordu jsme jeli dál na východ, k pohorí v centrální části Norska. Zasněžené hory se nad námi tyčily do výšky a neposkvrněná příroda byla skutečně ohromující. Je to jedna z nejkrásnějších a nejzachovalejších krajin Evropy. Zastavili jsme se u úpatí nejvyšší hory Galdhoppingen, která dosahuje výšky 2470m. Přes Lom jsme pak pokračovali na západ země, k Romsdalsfjordu, kde měl můj starý přítel, doktor Knut Sundness, své letní sídlo, „hyttu“. Pozdě večer jsme dorazili na Bohem zapomenuté místo s pár chalupami na pobřeží. Byla pěkná zima, a tak jsme byli rádi, že se můžeme schovat. Knut nás přijal velmi přátelsky navzdory tomu, že jsme dorazili o den dřív, než bylo v plánu, a ubytoval nás v podkrovních ložnicích. V domě nebyla koupelna a latrína byla v boudě venku. Pro mě a Abrahama, kteří jsme strávili spoustu času

¹ Asi rok po naší návštěvě diagnostikovali Helgemu rakovinu a musel být hospitalizován a podrobit se ozařování a chemoterapii. O několik let později zemřel.

v armádní službě, to nebyl problém, ale Malka tam odmítala chodit. Knut nás pozval na rybářskou výpravu do fjordu. Stmívalo se a padal studený déšť, ale byli jsme dobře chráněni olejem promazanými rybářskými obleky a vysokými gumovými holínkami. Veslovali jsme ve staříčkém člunu (asi 150 let starém, který patřil už Knutovu dědečkovi). Do člunu dost zatékalo a my jsme měli plné ruce práce, abychom vodu stihli vylévat. Přes všechny těžkosti se nám ale podařilo chytit asi osm ryb, které jsme si pak po návratu uvařili s bramborami. A bylo to opravdu to nejlepší rybí jídlo, které jsme kdy jedli!

Následujícího dne jsme pokračovali směrem na východ, přes Andalsnes a Dumbas do Oppdal. Cestou jsme opět projížděli horami (Dovre-fjeld) a scenérie vrcholků pokrytých zbytky loňského sněhu, zrcadlících se v jezerech, byla úchvatná. Oppdal je malé město v kraji Trondelag, na cestě do Trondheimu. Po válce tu působil Dr. Fjosne, první

Pomník, vybudovaný v roce 1985 v Tromso, na památku spojeneckých vojáků, padlých při útocích na německou bitevní loď Tirpitz, potopenou roku 1944. (foto: Wikipedia).

ředitel talvického plicního sanatoria ve válečném období. A moje sestra Hana tu pracovala v šedesátých letech poté, co v Norsku dokončila studia veteriny. Doktor Fjosne zemřel již dávno, ale jeho žena stále žila v oppdalském domově pro seniory. Tam jsme ji navštívili a zavzpomínali na jejího manžela, jehož velkými dlužníky jsme byli.

Strávili jsme den v Trondheimu, třetím největším norském městě se slavnou starobylou dřevěnou katedrálou. O tom, jak jsme tu za války utíkali vlakem z Norska, jsem již vyprávěl (viz 2. díl *Vzpomínek Jakova Adlera*, Maskil č. 7/5775, duben 2014 – pozn. redakce). Přes město Namsos, kde jsme přenocovali, jsme pokračovali dál na sever. Po několika hodinách jízdy jsme dora-

zili k Trongfossu, někam do míst, kde jsme v roce 1944 opustili vlak a nastoupili cestu do Švédska. Místo mi ale připadalo neznámé a nedokázal jsem najít místo, kde stávala železniční stanice Trongfoss (byla po válce zrušena). Poptali jsme se na místní poště a podařilo se nám najít Staldvikovic rodinu a setkat se s Gunwaldovým mladším bratrem a jeho ženou. Stále si na naši rodinu vzpomínali a pozvali nás na kávu a koláč. Gunwald zemřel již před několika lety, ale setkali jsme se s jeho ženou, která pořád žila v tom samém domě, v němž jsme přenocovali v zimě 1944 při svém útěku do Švédska.

Cesta nás dál vedla stovky kilometrů na sever, podél pobřeží do Finnmarkenu, kde moje rodina přežila druhou světovou válku. Cestou jsme minuli Mosjoen, kam bylo talvické plicní sanatorium přesunuto na posledních několik měsíců války, než se mohlo vrátit do Talviku. Projeli jsme přes Narvik, kde se za války, na jaře 1940, odehrála velká námořní bitva mezi Německem a Británií. Němci byli tehdy zaskočení překvapivým nočním útokem, při němž jim Britové potopili všechny lodě. V horách pokračovaly zuřivé boje mezi nacisty a slabou norskou armádou několik měsíců. Němcům se nakonec podařilo obsadit město a postupovat odsud dále do Finnmarkenu a nakonec dál přes hranice do Finska. Narvik potom sloužil jako přístav, odkud byla ve válečných letech posílána švédská železná ruda do Německa. Projeli jsme také Tromso, největší město severního Norska, kde se v roce 1944 nakonec podařilo britskému letectvu potopit německou bitevní loď Tirpitz. Prohlédli jsme si malé muzeum, které je zřízeno v dělostřeleckém bunkru na břehu Tromsofjordu, poblíž místa, kde bitevník spočinul na mořském dně. Správce muzea byl velmi překvapen, když jsem mu vyprávěl své vzpomínky.

Následujícího dne jsme dorazili do Finnmarkenu, Altafjordu a konečně i do Talviku na jeho západním břehu. Talvik byl a stále je malá rybářská vesnička. V době války měla asi jen dvě stovky obyvatel. Moc se tu od té doby nezměnilo, až na pár nových domů, které byly postaveny místo těch, které v roce 1944 vypálili Němci. Srdečně nás tu přivítali všichni naši přátelé – můj bývalý učitel Andreas, jeho žena a dcera Ashild, která kvůli letům kouření trpěla chronickou plicní chorobou; její starší sestra Eldbjorg byla hospitalizována v Talviku a její bratr Arne byl v ústavu pro duševně nemocné v Altě. ▶

► Sourozenci zjevně podědili schizofrenii, kterou trpěla jejich matka. Setkali jsme se také s Tore Jensenem, mým bývalým spolužákem, bratrem Helgeho a s jeho dvěma skvělými dcerami a jejich rodinami. Pohostinnost místních byla bezmezná. Andreasova dcera Elin nám dala k dispozici svůj nový dům, kde jsme strávili tři dny. Všichni jsme se vypravili do Jansnes na místo starého plicního sanatoria a našli vyhořelé pozůstatky nemocnice i domu, v němž jsme žili. Abraham a já jsme se vydali na túru do hor, ke krásnému jezeru Asvannet, které nás za války zásobovalo vodou. Tore si postavil malou letní chatu asi pět kilometrů od vesnice, na břehu většího jezera Storrannet. Chata stála několik set metrů od nejbližší silnice, na kopci a Tore nám vysvětlil, že kvůli přísným zákonům na ochranu přírody musel veškerý stavební materiál donést sám na zádech, protože se do lesa nesmí s vozidly. Nedotčená příroda, fjord a krásné barevné domy mi připomněly ty úžasné a vzrušující roky, které jsem tu jako kluk prožil. Společně s Torem jsme se vydali navštívit starý kostel, v němž jsme za války ukryli zbraně, a který Němci našťestí nevypálili. Na hřbitově u kostela jsme se zastavili u hrobu Toreho rodičů. Ani nás v tu chvíli nenapadlo, že Tore sám bude do rodinného hrobu uložen jen několik měsíců po naší návštěvě.²

Zajeli jsme také to blízkého Kafjordu, který byl za války hlavním přístavem německé atlantické flotily, a zastavili se u pamětní desky, připomínající statečné britské vojáky, kteří tu padli při útocích miniponorek na bitevní loď Tirpitz. Nad fjordem se to výšky 1150 metrů zvedala Haldde³, nejvyšší hora Finnmarkenu. V roce 1899 na ní byla zřízena observatoř pro pozorování Aurory Borealis, polární záře.

Několik dní jsme strávili v Altě, v pěkném motelu, jehož okna byla orientována na sever a my jsme tak mohli pozorovat půlnoční slunce zrcadlící se v černých vodách fjordu. Viděli jsme tu také asi pět až šest tisíc

let staré jeskynní malby. Poté jsme se vydali dál do tundry, které se v Norsku říká „vidda“. Tato část Skandinávie, Laponsko, je obývána starobylým kočovným národem Sámů, kteří mají svoji vlastní kulturu i jazyk. Jeli jsme podél velké řeky, jejíž břehy byly pokryty sněhem a ledem. Chtěl jsem se předvést, a tak jsem se svlékl do spodního prádla a skočil do vody. Během chvilky jsem byl obsypán hejny komárů, kteří mě donutili obléknout se v rekordním čase... Cestou jsme mohli pozorovat velká stáda sobů, která se vydávala na svoji každoroční cestu od pobřeží do vnitrozemí, kde bylo v zimě méně

Jakov Adler se ženou a jejich pěti dcerami, Pesach 2007. (foto: archiv Jakova Adlera).

sněhu a kde našla více potravy. Přenocovali jsme v malé rybářské osadě a následující den projeli nejdelším tunelem (přes deset kilometrů dlouhým) do nejsevernějšího norského města Honningsvåg. Odtud jsme se klikatou cestou vydali na náhorní plán a dojeli jsme až na nejsevernější bod Evropy, Nordkapp.⁴ Prohlédli jsme si zajímavou expozici, udělali povinné fotky u plastiky zeměkoule a jeli zpět na jih. V tunelu jsme se tentokrát zdrželi asi půl hodiny, protože pár sobů se rozhodlo, že se tu ukryjí před horkem, a dobří Norové trpělivě čekali, až se zvířata odklidí ze silnice. Cestou zpět do Alty jsme se ještě zastavili v Hammerfestu, hlavním městě Finnmarkenu. Pak jsme se rozloučili s Torem a jeho rodinou, vrátili na letišti vypůjčené auto a odletěli do Osla a odtud přes Kodaň zpátky domů.

Současnost⁵

Jsem nyní v důchodu, ale stále aktivní jako poradce izraelského Ministerstva zdravotnictví pro medicínu katastrof. V současné

⁴ Ve skutečnosti leží nedaleký výběžek Knivskjellodden asi o 1500 metrů severněji. (pozn. redakce)

⁵ Tato kapitola je překladem z původních vzpomínek Jakova Adlera z roku 2005. V následující kapitole je uvedena aktualizace, o níž jsme Jakova požádali v květnu 2015. (pozn. redakce)

době se zabývám připraveností a systémem reakce v případě vážného zemětřesení. Nevíme, kdy a zda k něčemu takovému dojde, ale můžeme odhadovat, jak velké škody by to mohlo způsobit. Navíc se angažuji v nevládní organizaci „Lidé v rudé“, která bojuje proti vysoké nehodovosti a počtu obětí silničního provozu. Mou třetí a nejmilejší prací je cestování a navštěvování (společně s Malkou) naší velké rodiny, dcer a vnoučat, kterých máme celkem osm (uvádím je v pořadí podle jejich věku): Šaked – 14 let, dcera Adit a Gadiho, May (Poši) – 14 let, nejstarší dcera Naamy a Ejala, Maajan – 13 let, dcera Hany a Rubena, Dana – 10 let, druhá dcera Naamy a Ejala, Keren (Collin) – 6 let, nejmladší dcera Naamy a Ejala, Aviv – 5 let, starší syn Adit a Gadiho, Gur – 3 roky, starší syn Ajaly a Edena, Neri – 1 rok, mladší syn Ajaly a Edena.

Aktualizace – jaro 2015

Rodina: Od posledního „sčítání“ přibyli do naší rodiny dva členové – Mili, Kerenině první dceři, je teď čtyři a půl roku a její bratříček Guy je o dva roky mladší. Je to naše největší radost a trávíme s nimi hodně času. Mili už s námi byla dvě minulé zimy lyžovat v Alpách a Guy se k nám přidá příští zimu. S naší rozrůstající se rodinou trávím nyní mnohem více času než v minulosti a našich pět dcer navštěvujeme alespoň jednou týdně.

Veřejné aktivity: Stále se angažuji v organizaci „Lidé v rudé“. Vytváříme nové vzdělávací programy, jejichž cílem je změnit chování řidičů motorových vozidel vůči ostatním účastníkům silničního provozu.

Učení: Přednáším o medicínských aspektech připravenosti na katastrofy a řízení na několika vysokých školách.

Cestování: Stále vyjíždíme několikrát ročně do zahraničí.

Sport: Lyžování je nejoblíbenějším sportem naší rodiny a několik týdnů v roce trávíme s některými s našich dcer a jejich dětmi v evropských lyžařských střediscích. Také se udržuji v kondici plaváním – plavu hodinu pětkrát týdně.

Čtení: Nejráději trávím volný čas před svým novým „Apple“, na němž si čtu lékařské a politické články a poslouchám na Youtube svoji milovanou klasickou hudbu.

Mé politické názory se po posledních volbách nijak nezměnily. Věřím, že premiér Netanjahu je pro naši zemi tím nejschopnějším lídrem v této těžké době politické nestability a pokračujících konfliktů v okolních zemích. Pochybuji o tom, že budeme schopni uzavřít jakékoli mírové dohody s našimi sousedy. Pravděpodobně budeme muset žít „mečem“, jak říkáme v hebrejštině, i v následujících letech.

► Jakov Adler, přeložila Kateřina Weberová

² Tore už byl nemocný v době naší návštěvy. Řekl mi, že ho čekají nějaká vyšetření v nemocnici v Tromso a že se možná bude muset podrobit operaci aneurysma aorty. Při vyšetřeních ale lékaři objevili zhoubný lymfom, kterému pak za krátko podlehl.

³ Na podzim 2002 jsem se sem vrátil znovu s naší dcerou Keren. Tore zemřel o rok dříve, ale Toreho skvělé dcery trvaly na tom, že nám dají k dispozici jeho nový vůz, který si koupil jen pár měsíců před smrtí. Také nás pozvaly na poměrně těžký výstup na Haldde, který s Torem podnikaly každý rok. Vrcholku hory jsme od moře dosáhli za pět hodin, přičemž poslední část cesty jsme šli sněhem. Nahoře jsme si asi hodinu odpočinuli a vydali se zpět. Celý výšlap trval kolem devíti hodin.

Kauza Dny Jeruzaléma: Letos i v Plzni

Před propuknutím prázdnin se již potřetí uskuteční festival Dny Jeruzaléma, tentokrát nejen v Praze, ale i v západočeské metropoli v rámci Plzeň – Evropské město kultury 2015. V Plzni se festival bude konat 19. – 20. 6. v nově otevřené kreativní zóně DEPO 2015, nacházející se v bývalé vozovně dopravních podniků.

Volba prostor i programu ukazuje, že organizátoři se snaží Jeruzalém prezentovat jako město tří světových náboženství, jako místo, ve kterém žijí a baví se mladí lidé. A samozřejmě zbavit tuto destinaci cejchu „nebezpečné zóny“, kam jezdí jen zbožní poutníci či nezodpovědní dobrodruzi.

Jméno festivalu je odvozeno od obdobné akce s názvem Dny Prahy, jež se roku 2013 konala v Jeruzalémě. Dvě města, u nichž nemalá část příjmů plyne z turistického ruchu, si takto vzájemně poskytují příležitost k propagaci. Není tedy divu, že se na nich podílí např. smíšená česko-izraelská obchodní komora, jeruzalémský i pražský magistrát či izraelské ministerstvo turistiky.

Pro Plzeň je festival příležitostí, jak do města dostat mladé zahraniční umělce a další příležitostí obrátit na sebe zahraniční pozor-

nost. S druhou největší synagogou v Evropě (třetí na světě) a četnými, ač málo známými židovskými památkami ve městě i okolí může být při lepší propagaci pro Izraelce přitažlivá.

Každé kulturní obohacení je letos víc než žádoucí. Po celý rok je – jako každé „město kultury“ – pozorně sledována novináři, zda toho dělá dost, jak dobře a za kolik.

Kontroverze

Kritika tentokrát nepřišla od kulturních komentátorů, ale od politických odpůrců festivalu. 23. dubna sepsalo osm autorů *Otevřenou žádost o upuštění od pořádání festivalu Dny Jeruzaléma v rámci akce Plzeň 2015*. Adresovali ji plzeňskému primátorovi Martinu Zrzaveckému a řediteli *Plzeň 2015* Jiřímu Suchánkovi. Mezi autory jsou Petra Šťastná z International Solidarity Movement (ISM – Mezinárodní hnutí solidarity), Jana Ridvanová (Přátelé Palestiny), Sadid Bessiso (Palestinský klub v ČR) či Zdeněk Jehlička (iniciativa *Ne naším jménem!* – *Za spravedlivý mír na Blízkém východě*). Žádost svými podpisy podpořili bývalý ministr zahraničí Jan Kavan, novinář Petr Uhl, socioložka Zuzana Uhde, dva pražští politici ze

Strany zelených (Matěj Stropnický a Tatiana Konrádová) a Ivan Bartoš (Pirátská strana).

Autorům žádosti vadí hlavně to, že festival podle nich Jeruzalém prezentuje „jako sjednocené město, město izraelské a hlavní město státu Izrael“. Plzeňské organizátory varují: „*Dny Jeruzaléma jsou součástí politické strategie státu Izrael zajistit legitimizaci nezákonné anexe Jeruzaléma, čemuž napovídá i fakt, že se na jeho pořádání budou spolupodílet úřady státu Izrael. V rámci festivalu Dny Jeruzaléma je tedy česká veřejnost mylně informována a účelově zapojována do velmi kontroverzní politické hry, pro kterou by Vaše akce Plzeň 2015 nebyla ničím jiným než jen dalším hracím polem.*“

Nejpůsobivější asi bylo závěrečné varování, připomínající městu Plzeň „odpovědnost vůči Evropské unii“, která titul „Evropské hlavní město kultury“ propůjčuje – a podporuje též značnou část programu. Organizátoři řešící agendu celoročního programu tak museli novinářům vysvětlovat, co si myslí o blízkovýchodní situaci, statutu Jeruzaléma atd. Když je oslovil Maskil, odkázali už redakci na ředitelku festivalu Marinu Šternovou.

Ikonoklasmus – obrazoborectví, nacismus a komunismus by nám měly v naší minulosti stačit!

Otevřený dopis je založený hlavně na kritice názvu festivalu. A to ze dvou důvodů. Dopis spojuje název festivalu se svátkem Den Jeruzaléma, který oslavuje sjednocení města. Druhá část kritiky spočívá propojení jména města se Státem Izrael, navzdory prohlášení OSN z roku 1948.

Název festivalu vznikl v roce 2013, jako protipól již existujícího, úspěšného festivalu „Days of Prague“, který se koná v Jeruzalémě. Absolutně nemá nic společného se svátkem Den Jeruzaléma. Považuji za dost nešťastné, že si tuto informaci České ISM neověřilo. Druhá kritická výtky mi přijde za vlasy přitážená, protože Jeruzalém je název města, který se objevuje jak ve Starém, tak v Novém zákoně. OSN v roce 1948 Izraeli nezakázala tento název používat.

Umění by mělo zůstat vždy svobodné, mít svobodu vyjadřování. Cenzura umění nikdy v minulosti nedopadla dobře, stal se z ní vždy pouhý hon na umělce. Její zákony se měnily a lidé nad ní již dávno ztratili kontrolu. Myslím, že by nám měly z minulosti stačit ikonoklasmus, nacismus a komunismus! Naši palestínští kolegové, z nichž mnozí jsou mými přáteli, mají plně právo odmítat vystavovat s izra-

elskými umělci a hlavně nepodporovat výstavy financované Státem Izrael. Ale stejně tak mají izraelští umělci právo vystavovat. Nezapomínejme, že festival prezentuje i izraelské Araby, tedy Palestince s izraelským občanstvím. Ti nejsou příliš prezentováni na mezinárodní scéně a zároveň nejsou tak úplně přijímáni palestinskými umělci, žijícími v Palestině či v zahraničí. Mnohdy je kontaktují evropští aktivisté, kteří na ně tlačí, aby se společných výstav neúčastnili. Takže se nakonec musejí vypořádávat z tlakem ze dvou stran. Izrael se snaží vyhýbat mediálními skandálům, takže má z vystavování izraelských Arabů obavy. Praktiky obvolávání umělců a vyvíjení nátlaku na ně dobře známe z minulého režimu.

Samozřejmě je důležité poukazovat na případy, kdy Izrael nejedná podle práva a podporovat veřejnou rozpravu. Stejně jako je důležité tlačit vládu k mírovému řešení. Což ostatně izraelští političtí umělci dělají. Když jsem jako kurátorka sháněla na výstavu „Middle East Europe“ izraelské umělce, kteří by reprezentovali pravicové či sionistické názory, nepochodila jsem. A to z toho důvodu, že převážná většina izraelských umělců je vůči politice vlastního

tanec
film
design
současné umění
přednášky
hudba

Ta zdůrazňuje apolitičnost celé akce: „Náš festival je čistě kulturní akce a nemá ambici být jakoukoli politickou proklamací. Každopádně budu ráda, když se autoři a signatáři protestu přijdou sami přesvědčit... Někteří členové ISM byli loni spatřeni, jak si pochutnávají na humusu našeho palestinského šéfkuchaře, takže mne jejich letošní protesty poněkud překvapily.“

Loni se proti festivalu ohradil palestinský charge d'affaires Jadallah Sabatin, jehož dopis tehdy pro Britské listy s komentářem uveřejnil signatář letošního protestu Jan Kavan. K letošní otevřené žádosti osmi autorů se nikdo z palestinské ambasády nepřipojil. Nabízí se otázka, proč ona ote-

Další informace o festivalu Dny Jeruzaléma najdete na webových stránkách www.daysofjerusalem.com

▶ státu velmi kritická. Takže ve výsledku cenzurujeme jedinečný a zajímavý pohled zevnitř, který svojí vlastní tvorbou tento diskurz otevírá. Zdá se tedy, že v dnešní době stačí jen to, že máte izraelské občanství, abyste bez ohledu na vaše politické názory a uměleckou tvorbu byli bojkotováni... Címž se celý kulturní bojkot stává osobním a rasistickým.

Otázkou je, co kulturní bojkot v takto nastaveném rozsahu znamená? Když český (či jakýkoliv jiný evropský) umělec přijme pozvání do Izraele, spadá pod podmínky bojkotu? A zakážeme výstavy izraelských umělců a výstavy, organizované Státem Izrael?

Podle mého názoru tento přístup jen dává izraelské pravici nástroj k šíření strachu a paranoie. Legitimizuje informaci, že Izraelce všichni nenávidí. Někteří evropští Židé budou v takových projevech vidět čistý antisemitismus. Ať chceme nebo ne, tyto dvě nálady se ve výsledku spojují. V Evropě lze jen velmi těžko odlišit dobře míněnou snahu o mír na Blízkém východě od antisemitských nálad, které blízkovýchodní konflikt jen využívají.

Myslím, že ekonomický bojkot má na izraelskou politiku reálnější dopad. Z kulturního bojkotu vidím smysl jenom v těch činech, které jsou založeny na vlastním rozhodnutí neparticipovat, jako je například odmítání světových hvězd vystupovat v Izraeli. To je spojené i s byznyssem a zároveň medializuje názor známé osobnosti, že s politikou státu nesouhlasí. Naopak bych vyloučila bojkot nezávislého současného umění a hlavně cenzuru.

vršená žádost přišla až letos, a proč autoři ve svém textu zapomněli oslovit pražské organizátory a zaštitovatele festivalu. Prokop Singer, jeden z autorů, pro Maskil uvedl:

„Letos je ISM akčnější a organizovanější, první rok nikdo nereagoval dost rychle. Možná jsme to měli víc promyslet i pro Prahu. Každopádně další dopis už asi sepsat nebudeme, už to proběhlo v médiích.“

Mylné informace a nečekaná spojení

Celá kauza se vyznačuje množstvím omylů a zkratkovitých interpretací.

Autoři žádosti vycházeli z domněnky, že se *Dny Jeruzaléma* konají v návaznosti na izraelský státní svátek Den Jeruzaléma (Jom Jerušalajim), připomínající sjednocení města během Šestidenní války v roce 1967. Tento svátek, slavený 28. ijaru, však v občanském kalendáři připadá na druhou polovinu května až počátek června. Jom Jerušalajim byl loni 28. 5., letos 17. 5. *Dny Jeruzaléma* se předloni konaly 13. – 22. 6., loni 18. – 21. 6., letos 21. – 23. 6. Obě události od sebe tedy dělí přibližně měsíc.

Dny Jeruzaléma se rychle zastala iniciativa *Islám v ČR nechceme (IVČRN)*. Ta již 4. 5. na svých stránkách zveřejnila článek s názvem *Čeští neomarxisté a propalestinští extrémisté nacházejí společnou řeč*. Patrně jako první uvedla do oběhu mylnou informaci, že autoři dopisu požadují zákaz festivalu. Tím, kdo by mohl či měl festival zakázat, se podrobněji nezabývala.

Tuto informaci převzaly 10. 5. *Parlamentní listy*, při vyhlášení petice za podporu plzeňského (sic!) festivalu *Dny Jeruzaléma*, jako reakci „na naprosto nemístnou antisemitskou provokaci lidí, kteří zcela vážně požadují zákaz akce *Dny Jeruzaléma*. Nejsou

to neonacisté, je to mnohem horší – neomarxisté a proislámské aktivisté nacházejí společnou řeč v antisemitismu!“ Obava, že už zase nám někdo chce někdo zakazovat – navíc s odvoláním na EU – pak našla ohlas i v dalších médiích.

„Nechceme zrušení festivalu,“ namítá Prokop Singer, „chceme, aby oslovení upustili od záštity, protože to odporuje stanovisku EU. Nemáme právo někomu říkat, co může nebo nemůže dělat. Nechceme ale, aby festival zaštitovaly volené orgány ČR.“

Mylné informace se objevují na všech stranách. Alespoň někteří z autorů žádosti i jejich zarytých odpůrců se (patrně do této chvíle) domnívají, že celé *Dny Jeruzaléma* jsou letos organizovány z Plzně.

V úhrnu jsme svědky paradoxní situace, kdy levicovní aktivisté vystupují proti multikulturnímu festivalu a odpůrci „multi-kulti“ se jej naopak zastávají. Proti označení *Dny Jeruzaléma* za multikulturní (jak se uvádí na stránkách festivalu) lze leccos namítat:

V programu výrazně převažuje zastoupení židovsko-izraelských umělců, zatímco například arménská menšina v něm není téměř zastoupena. Málo jsou v něm zastoupeni také izraelsští Arabové (muslimští, křesťanští či sekulární) coby zástupci své vlastní kultury. Na druhou stranu, festival se vědomě zaměřuje „mladou“, globálně srozumitelnou kulturu, která Středoevropany přiláká k návštěvě. Jelikož však mezi účinkujícími muslimové prokazatelně jsou, IVČRN se jeho podporou poněkud vzdaluje svému programu... ► rjw

Ke kauze Dny Jeruzaléma čtěte rovněž anketu na str. 12.

Žádost o zrušení festivalu „Dny Jeruzaléma“ pro mě není ničím jiným než snahou o cenzuru. Pokud tedy název festivalu tak dráždí, proč jeho kritikové nežádají změnu názvu, ale přímo jeho zrušení a tedy cenzuru umělců? Natolik nedůvěřujeme evropskému publiku, že by bylo schopné si utvořit vlastní názor?

Jediné, co bych poradila festivalu „Dny Jeruzaléma“, je, že by se neměl bát být politickým festivalem; to je možná jediné, čím se neúmyslně zamlžuje skutečná atmosféra politicko-náboženského náboje města. Tato kauza je jen důkazem, že se stejně nedá utéct před politickým diskurzem, který vlastně festival politickým činí.

► Tamara Moyzes, foto: archív autorky

Tamara Moyzes je izraelsko-slovenská politická umělkyně, kurátorka a dokumentaristka žijící a tvořící v Praze. Tematicky se zabývá zejména postavením menšin, xenofobií, rasismem, nacionalismem, queer tematikou a konfliktem na Blízkém východě. Sama má židovské, maďarské a romské předky. Jako Židovka má izraelské občanství. Umí hebrejsky. Cítí se jako kosmopolitka a vžívá se do rolí menšin. Studovala na Akademii výtvarných umění a designu Bezalel v Jeruzalémě. V letech 2000–2005 vystudovala ateliér nových médií pražské AVU. Věnuje se dokumentární tvorbě, videoartu a novým médiím. Tvoří fiktivní videodokumenty, v kterých často využívá parodických postupů, ironie.

Vyrábíme s dětmi sýr na Šavuot

Blíží se svátek Šavuot, při němž si připomínáme, že po čtyřiceti devíti dnech putování pouští dostal Mojžíš na hoře Sinaj Tóru. Její sladká slova bývají přirovnávána k mléku a medu, a proto je během Šavuot zvykem jíst mléčná jídla a zákusky vyráběné z medu.

V naší rodině každý rok touto dobou experimentujeme s mlékem a vyrábíme z něj různé domácí potraviny. První nápad, který rozhodně stojí za vyzkoušení, je výroba domácího sýra panýr. Je jednoduchý, rychlý a děti (i dospělí) zaručeně chytne.

Budete potřebovat:

- velký hrnec, sítko a metličku
- 1 litr plnotučného mléka (ideálně čerstvého)
- šťávu z 1–2 citrónů nebo ocet
- sůl
- olivy, bylinky, česnek nebo cokoliv dalšího na ochucení sýra

Postup:

1. Vymačkejte si šťávu z citrónu a nechte ji čekat stranou. Její chvíle teprve přijde.
2. Do hrnce nalijte mléko (ideálně čerstvé, my jsme měli doma jen trvanlivé) a nechte ho vzkypět. Pokud máte doma také děti, které se rády kvrdlají v hrnci, můžete je nechat mléko míchat, ale není to nutné.
3. Jakmile se na povrchu mléka začne tvořit pěna, odstavte hrnec z plotny a vlijte do

mléka citrónovou šťávou. Na hladině se okamžitě srazí sýr.

4. Nechte proces srážení ještě asi 10 minut dojít. Poté obsah hrnce přecedte přes sítko nebo cedník. Zbylou tekutinu vymačkejte lžící. V cedníku zůstane váš sýr, pod ním pak zbylá syrovátka.
5. Nakrájejte olivy a bylinky a přidejte je do sýra. Celou směs podle chuti osolte. Dejte do

lednice vychladit a podávejte na čerstvém chlebu. Dobrou chuť!

Převzato z blogu *Lo ba-šamajim*

paní Terezy Gafny Váňové:

<http://lo-ba-samajim.weebly.com>

Blog *Lo ba-šamajim* je věnován židovskému rodičovství a hravému předávání židovských tradic. Maskil vřele doporučuje!

Anketa

Co si myslíte o otevřeném dopise žadajícím pořadatele akce Plzeň 2015, aby upustili od pořádání festivalu „Dny Jeruzaléma“?

Prof. Milena Bartlová (historička umění): O dopise vím, ale nezajímala

jsem se o detaily. Pokud to bude opět izraelskou agenturou pro podporu turismu organizovaná (placená?) akce, která propaguje Jeruzalém jako oficiální hlavní město státu Izrael, tak to bych nepodpořila a neúčastnila bych se. Ale zas bych nešla tak daleko, abych požadovala, že se to nemá vůbec konat. V takovýchto případech mám vždy problém s tím, jak se u nás v široké veřejnosti chápou gesta týkající se složitosti izraelské situace. Většinou však ve mně převládne pocit, že nechci Izrael příliš kritizovat.

Ivan O. Štampach (religionista, teolog): Nepokládám Jeruzalém za hlavní město Izraele ani Palestiny, a jsem pro dodržování jeho statutu podle rezoluce Valného shromáždění OSN číslo 181 z roku

1947 a rezoluce Rady bezpečnosti OSN číslo 478 z roku 1980. Přesto vítám uspořádání Dnů Jeruzaléma. Doufám, že taková setkání mohou přispět k překonání nepřátelství na Blízkém východě. Doufám, že se v tom shodnu s těmi, kdo v judaismu (podobně jako já v křesťanství) hledají především jeho humanistický obsah. Budu rád, když se stane realitou to, co stojí v programu: „Dny Jeruzaléma jsou striktně apolitickou multikulturní akcí a dávají prostor jeruzalémským tvůrcům rozličných vyznání i národností. Dny Jeruzaléma si kladou za cíl posloužit jako platforma pro setkání, diskusi a konfrontaci pestrého spektra uměleckých pohledů a směrů, které se v srdci starobylého kulturního, duchovního a civilizačního centra už po staletí dynamicky rodí.“

Jan Rejžek (hudební a filmový kritik): Varujme se lidí ultralevicového a propalestinského světonázorového pohledu typu zpovykávaných trockistů úrovně Petra Uhla plus dalších s podezřelou minulostí za působení v čele ministerstva zahraničí, jako je zejména Jan Kavan, a stále se ptáme: Za koho mluví a proč protestují? Možná by si mohli podat ruku v jiných souvislostech s proruskými agenty Zemanem a Klausem.

Tom Segev: Sedmý milion; Izraelci a holocaust

Letos v květnu uplynulo 55 let od historického okamžiku, kdy izraelský premiér David Ben Gurion vydal oficiální zprávu o dopadení nacistického zločince Adolfa Eichmanna. Izraelské bezpečnostní služby ho dopadly v argentinském úkrytu a unesly odtud do Izraele, aby se podrobil soudnímu procesu.

Soud s Eichmannem v izraelské společnosti odstartoval vyrovnávání s vlastní minulostí, často přirovnávaný k psychoanalytickému procesu. Izraelci – a s nimi Židé po celém světě – sledovali výpovědi svědků, které je konfrontovaly s příběhy jich samých či jejich příbuzných a známých. Byla to zároveň konfrontace s vlastním sebeobrazem či spíše s řadou sebeobrazů, které si o sobě různé skupiny Izraelců od války vytvářely.

Proces přivedl pozornost k „Jekim“, přistěhovalcům z Německa. Ti na území budoucího Izraele přicházeli od Hitlerova nástupu k moci, a ne vždy se jim dařilo zapojovat do nově vznikající společnosti. Pro řadu z nich byla tato destinace poslední či nanejvýš předposlední volbou. Nezřídka se dívali svrchu na etablované Židy z východní Evropy, kteří zaujímali hlavní místa v židovské samosprávě – a sionisté se nezřídka dívali svrchu na ně. Do roku 1960 se hrany sociálních rozdílů už stačily částečně ohladit, proces však vyvolal staré vzpomínky a stále znovu se vynořující otázky: Jaká byla role jišuvu při vyjednávání s nacistickým Německem? Mohli představitelé židovské samosprávy udělat pro německé Židy víc? Mohli sami němečtí Židé jednat jinak, lépe? Jaká byla situace přeživších šoa v nově vzniklém Izraeli? A jaký měla šoa význam pro sebepojetí (historické, politické i náboženské) izraelské společnosti?

Nové pohledy na tyto otázky přináší obsáhlé pojednání o složitém vztahu Izraelců k šoa i jeho postupných proměnách z pera izraelského historika Toma Segeva. Autor ve své knize líčí dějiny vztahu Izraelců nejprve k hrozbě nacismu, pak k uprchlíkům z Třetí říše, posléze ke zprávám o koncentračních táborech a vraždách, peripetie vztahů Izraele a (západního) Německa, až po různé přístupy k dokumentaci dějin

šoa a uchovávání památky obětí. Od počátku do konce téměř pětisetstránkové knihy je čtenář téměř neustále konfrontován s různými pohledy a rovinami.

Čtenář může sledovat vznik a vývoj různých narativů a jejich vzájemných vztahů. Přitom se ukazuje vzájemné ovlivňování soukromých (osobních a rodinných) příběhů a oficiálních podání (ze strany akademických historiků, politických představitelů či náboženských autorit).

Segev krok za krokem dokumentuje i to, jakou roli šoa hrála (a dosud hraje) v různých politických sporech. Izraelská levice i pravice (nejprve především Mapaj a Cherut) soupeřily o „právo“ na uchovávání památky zavražděných, protože to zároveň znamenalo vyprávět svoji verzi příběhu. A vyprávět dějiny jakéhokoli společenství znamená též vykládat jeho přítomnost i prosazovat svou vizi budoucnosti.

Časté odkazy na šoa v izraelské politice mohou být zavádějící: není snadné odlišit upřímnou připomínku od manipulace s argu-

menty, jež šoa pouze využívají. Každý, kdo se snaží pochopit společnost Izraele, se musí naučit tyto dva postoje rozlišovat. (str. 459)

Důkazem toho, že se v Izraeli neuchytilo jediné „kodifikované“ vnímání šoa, je i Segevova kniha.

Šoa nyní zaujímá v obrazu sebe sama, Izraelců pocházejících z Evropy i těch, jejichž kořeny tkvějí v arabském světě, totéž místo. Co víc, je natolik dominantní složkou izraelské identity, že drúzský poslanec Knesetu Zejdan Ataši jednou tvrdil, že na ni má také právo... (str. 458) Ti, již odmítají vojenskou službu na palestinských územích, se odvolávají na šoa; část mladých Izraelců, zvláště těch, co žijí v Tel Avivu, na základě toho buduje „alternativní slavnosti k připomínce šoa“. Zdá se však, že z dvojího poučení ze šoa – humanistického a nacionalistického – zvítězilo to druhé. (str. 459)

Tom Segev: Sedmý milion; Izraelci a holocaust, nakladatelství Paseka, Praha 2014

► rjw

Tom Segev (*1945) se narodil v Jeruzalémě do rodiny přistěhovalců z Německa – Jekim. Jeho rodiče uprchli před Hitlerem roku 1935 a před pionýrským „návratem k půdě“ dali přednost středostavovskému životu ve městě. V rodině se nadále mluvilo německy. Po dosažení prvního titulu v oboru historie a politologie na Hebrejské univerzitě Segev působil jako dopisovatel deníku Maariv v Bonnu. Později absolvoval řadu studijních pobytů na univerzitách ve Spojených státech. Počátkem nového tisíciletí v USA rovněž vyučoval (Rutgers University, Northeastern University, Berkeley).

Bývá řazen mezi tzv. „nové historiky“, kteří v osmdesátých letech po otevření do té doby nepřístupných archivů napadli řadu vžitých a oficiálně tradovaných pojetí izraelských dějin. Jeho knihy vzbuzují kontroverze. Mezi Segevovy kritiky patří především američtí a americko-izraelské historici jako Etan Šmuel Bronner či L. Carl Brown. Někteří Segevovy snahy vnímají jako „příspěvek k delegitimizaci Izraele“ (Benny Morris).

Nejnámější z jeho děl, *1967: Israel, the War, and the Year That Transformed the Middle East* (Rok 1967: Izrael, válka a rok, který změnil Střední východ; 2006), zatím česky nevyšlo, někteří z našich čtenářů však už znají jeho knihu *Simon Wiesenthal: Skutečnost a legenda* (Paseka, 2012).

Ron Lešem: Jestli je ráj

Brilantní román o jednotce izraelské armády strážící pevnost Beaufort v jiholibanonském bezpečnostním pásmu. Ron Lešem přináší precizní a nemilosrdně upřímný popis každodenního života vojáků na Beaufortu na pozadí nálad v izraelské společnosti, volajících stále zřetelněji po stažení armády z jižního Libanonu. Lešemův román není v žádném případě dílem oslavujícím válku či hrdinství v boji, ale svědectvím o kamarádství, mladistvé touze po dobrodružství, o sebeobětování a zranitelnosti lidské duše. Kniha byla kladně přijata nejen kritiky, ale i vojáky, kteří v jiholibanonském bezpečnostním pásmu sloužili. Ron Lešem za ni obdržel prestižní izraelskou literární cenu Pinchase Sapira. Kniha se stala předlohou k filmu Beaufort, za nějž získal režisér Joseph Cedar v roce 2007 stříbrného medvěda na Berlínském filmovém festivalu. Z hebrejštiny přeložil David Hron. **Vychází v květnu v nakladatelství Garamond.**

maskil SOUTĚŽNÍ KRÍŽOVKA:

K situaci přistěhovalců z nacistického Německa se v Izraeli vypravovala následující anekdota: Ulicemi Tel Avivu jede přeplněný autobus, je horko, dusno. Jedna těhotná cestující začne náhle rodit. Lidé kolem volají: „Lékař! Lékař!“ S pomocí ihned spěchá šest olim (přistěhovalců) z Německa. Vtom autobus přirazí k chodníku, k rodiče se prodere řidič a praví: „Meine Kollegen prominou, ale (viz tajenka)!“

	am. kabalista (Daniel C.)	české nakladatelství	přepis posl. písmene alefbety	 pražský hebr. básník (Avigdor)	zkr. Instant Messaging	oslovení šikovného člověka	hebr. ž. jméno	zn. neutronu							
semit. bůh smrti / izr. matematik (Mario)				izr. humorista (1924-2005) / směs lnu a bavlny					změkčené s	hebr. "asociace"	angl. "základna"	Kafkuv román (1927)	iniciály skladatele Anĕria		
harmonie			izr. premiér (1915-2012)					izr. kontrazvědk / hebr. "konec"							
zkr. informační technologie a elektronika			polní míra / šatní motýlek		zkr. key information set / iniciály spisovatele Lustiga				3. písmeno řecké abecedy / ukrajinský žid obviněný z rituální vraždy						
1. část tajenky / hebr. "svět"															
pokřik nenoacistů 90. let		logická negace / špatný člověk		iniciály fyzika Landaus / hebr. slavnově přeživší			vrchní zemský rabin (1875-1970) / plnit 1. příkaz tanachu								přepis písmene nun
povrchový důl			časté místo chasíd. rozjímání / st. oslovení ženy		zkr. občanský průkaz / osiřelá dívka			německý souhlas / minhag			módní (slang) / přítel Žid. muzea v Praze				
spojka	zkr. Israel Museum / hebr. letní měsíc		opět / verze systému linux			zkr. Laughing Out Loud / hrob			iniciály souč. ředitele Lauder. škol / pozvání do místnosti						vlákno
hebr. hvězdné znamení				Žid. autonomní oblast SSSR / blízkový. chléb											
2. díl tajenky												řím. 1 / změkčené e			
		postava z rusko-židovských anekdot							ulpívat / hebr. "ne"						
		hebr. „pravdivá“				sinajská modla (zlaté...)/ zn. uhlovodík. zbytku									
	POMŮČKA: Amittit, Aguda, Lubit, Sabonim		dcera krále Davida					souhlas (nespis.)							

Soutěží se o knihu Chavy Pressburger Deník mého bratra z nakladatelství Trigon. Nakladatelství a antikvariát Trigon je zároveň distribučním místem časopisu Maskil. Jména tři vylosovaných výherců zveřejníme v příštím čísle. **Odpoředi zasilejte e-mailem na adresu: redakce.maskil@maskil.cz nebo jako SMS na číslo 724 027 929, a to nejpozději do 12. 6. 2015.**

Tajenka z minulého čísla zněla: „(Pod chupu) člověka vedou, ale k rozvodu běží sám.“ Knihu Daniela Mayera „Konverze k judaismu“ z nakladatelství Oikoymen ziskávají: **Denisa Goldová, Jitka Kroupová a Jitka Zachová.** Výherkyním gratulujeme.

Erich Lessing – Magnum Photos

Rakouské kulturní fórum v Praze představí ve své galerii reprezentativní průřez působivými a rozmanitými pracemi Ericha Lessinga, rakouského nestora fotografie a fotografa agentury Magnum Photos, který letos 13. července oslaví své 92. narozeniny.

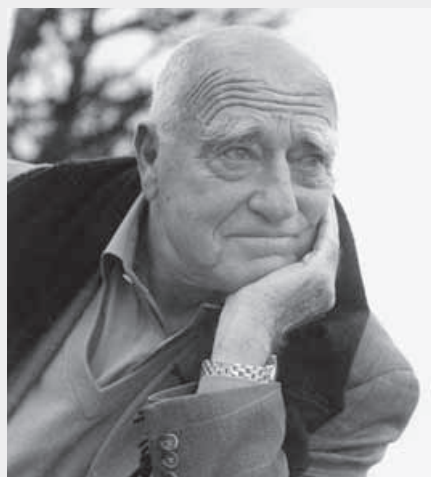
Většina prací pochází z padesátých let minulého století. V roce 1951 se stal Lessing členem fotoagentury Magnum Photos, a tím i společníkem na cestách čtyř zakladatelů této pařížské agentury: Roberta Capy, George Rodgera, Davida Seymoura a Henriho Cartier-Bressona, kteří chtěli svými pracemi zdokumentovat politické a společenské události ve světě a vyburcovat pozornost veřejnosti.

Erich Lessing se narodil v roce 1923 ve Vídni. Pochází ze židovské rodiny, otec byl

zubař, matka koncertní klaviristka. V prosinci 1939 stačil ještě uprchnout do Palestiny. Fotografoval v mateřských školách, na plážích, následně se stal fotografem britské armády.

V roce 1947 se vrátil do Rakouska, kde se stal fotoreportérem americké tiskové agentury Associated Press, fotoagentury Mag-

num Photos a pracoval pro časopisy Life, Paris Match, Epoca a mnohé další. Také jeho fotografie z natáčení filmů, jako například Řek Zorba či The Sound of Music, jsou světoznámé. V nejruznějších mezinárodních nakladatelstvích publikoval Lessing více než 60 vlastních uměleckých knih.

V roce 1973 byl Lessingovi udělen titul profesora. Erich Lessing obdržel za svou práci mnoho světových ocenění. V roce 2012 založil Erich Lessing v centru Vídně vlastní fotogalerii Lessingimages.com.

Výstava potrvá do 31. července 2015. Otevřena je pondělí – pátek 10–17 hodin (kromě rakouských a českých svátků). *Vstup volný.* Rakouské kulturní fórum v Praze (Galerie a Přednáškový sál, 1. patro), Praha 1, Jungmannovo náměstí 18.
Kontakt: www.rkfpraha.cz

Červnová diskuze v Maislovce

Téma: „**Hebrejštiny za Husáka a za Havla**“

Kdo, kdy, proč a jak u nás hebrejštinu vyučoval, studoval nebo používal? Jak se dařilo novohebrejštině za Husáka? A jak se daří knihám izraelských spisovatelů u českých čtenářů dnes? O tom budou hovořit tři významné české hebraistky, překladatelky a učitelky hebrejštiny.

Hosté: **Jiřina Šedinová**,
zakladatelka novodobé české hebraistiky
Lenka Bukovská, hebraistka, ředitelka Ulpan, o. s.
Magdalena Křížová, hebraistka, překladatelka

Datum: **čtvrtek 4. 6. v 18 h, Maiselova 18, 3. patro**

Kontakt: **diskusevmaislovce@gmail.com**

Maccabi 2015 CZ

Rezervujte si termín:

3. – 5. 7. 2015

Organizují: **Hakoach ve spolupráci s ŽO Olomouc**

Těšit se můžete na společnou oslavu šabatu, kulturní akce, prohlídku města a samozřejmě hlavně na sport – tenis, stolní tenis, badminton, squash, střelbu, lukostřelbu, šachy, pétanque, bowling, plavání, volejbal, biliard, golf, piškvorky a půlmaraton.

Pozor: e-mailová adresa uvedená v pozvánce v minulém čísle byla chybná (za tiskovou chybu se omlouváme). Správná adresa je: **maccabi2015cz@gmail.com**.

Blíže informace získáte na těchto kontaktech:

www.hakoach.cz (zvláštní záložka),

e-mail: **maccabi2015cz@gmail.com**,

tel.: **603 862 815** (Rudolf Dub)

PODVEČER YVONNE PŘENOSILOVÉ

**úterý 16. června
od 15 hodin**

„Samozřejmě, stále hřeším, ale nic nepřeháním“, říká Jana Švandová

Známe ji z Činoherního klubu, Divadla Bez Zábradlí, Karlínského divadla, ale také z mnoha filmů a televizních seriálů, jako je třeba současná nekonečná Ulice.

Židovská obec v Praze, společenský sál,

Maiselova 18, Praha 1

Pražské centrum židovských studií Filozofické fakulty Univerzity Karlovy
vás srdečně zve na přednášku prof. Diny Porat:

Holocaust Denial and the Image of the Jew in Recent Decades

čtvrtek 28. května v 11 h, Celetná 20 (místnost 238)

Dina Porat je emeritní profesorka židovské historie, hlavní historička památníku Jad Vašem v Jeruzalémě a zároveň ředitelka Kantor centra pro studium současného evropského židovstva na Telavivské univerzitě.

Přednáška bude v angličtině. Všichni jsou vítáni – registrace není třeba.

Filmový klub Bejt Simcha zve své členy na promítání izraelsko-francouzského filmu

Pozdní sňatek středa 10. června od 19 h
na adrese: **Výběrové knihkupectví, Bubenečská 10, Praha 6**

Film bude hebrejsky s českými titulky. Vstup je zdarma, útratu si každý platí sám.

V posledních týdnech se na pražských vysokých školách uskutečnily dvě zajímavé prezentace izraelských přednášejících.

Reportáž k zamyšlení

První příležitostí byla 1. dubna přednáška Dr. Anat Matar z Telavivské univerzity s názvem „Izrael po volbách a hnutí BDS za práva Palestinců“. Konala se na Filozofické fakultě UK a předcházela jí přednáška v Café Kampus ke Dni pudy (Jom al-Ard) 30. března. O pozvání izraelské filozofky, vyzývající k bojkotu izraelského vysokého školství a spolupráce s ním, se

Anat Matar během své pražské přednášky. (foto: Václav Krycner)

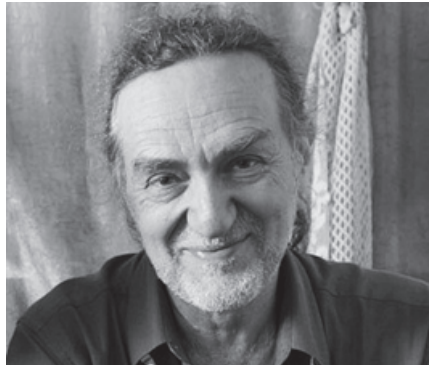
zasloužil profesor politologie Pavel Barša.

Anat Matar přítomné vyzvala, aby se v zájmu práv Palestinců připojili k bojkotu Izraele, včetně bojkotu v umělecké a akademické oblasti. Tento typ bojkotu se odkazuje na opatření proti apartheidní vládě v Jižní Africe osmdesátých let a klade si za cíl přimět současnou izraelskou vládu, aby změnila současnou politiku vůči Palestincům. Kýženým výsledkem by přitom nemělo být dvoustátní řešení (premiérem Netanjahuem odmítané), nýbrž přeměna Izraele v sekulární a mnohonárodnostní stát.

V pondělí 4. května měl v Praze přednášku konzervativní rabín Jeremy Milgrom z hnutí názvem „Rabíni za lidská práva“ (Rabbis for Human Rights – RHS) na téma „Izrael po volbách a budoucnost Blíz-

kého východu“. Konala se pod záštitou Střediska mezinárodních studií Jana Masaryka na Fakultě mezinárodních vztahů VŠE v Praze. Na přednášku přišlo okolo 20 lidí, včetně novinářů a pořadatelů.

Jerem Milgrom se v rámci hnutí RHS, mezi jehož zakládající členy patří a k němuž se při své cestě v ČR hlásil, nachází spíše na okraji názorového spektra. Vyčítá RHR, že trvá na sionistických postojích, které on sám považuje za „hezkou, avšak přežitou a naivní myšlenku, která dnes již nemůže být uplatňována, aniž by přinášela diskriminaci“ (viz rozhovor s L. Watzalem: <http://www.watzal.com/Milgrom.pdf>). Milgrom se považuje za jediného z rabínů RHR, který o sobě veřejně prohlašuje, že není sionistou. Během pražské přednášky mimo jiné pronesl: „V Izraeli by se měl vyvinout judaismus, který by byl méně orientován sám na sebe (*self-centered*). (...) Za současné situace jsem jako

Rabín Jeremy Milgrom považuje sionismus za přežitý. (foto: www.manosunidas.org)

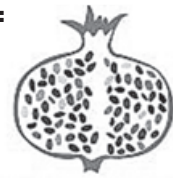
izraelský rabín nucen chránit Araby před judaismem, neboť k diskriminaci, jíž jsou vystaveni, dochází jménem judaismu.“

Závěrem: Jestli někdo na obou akcích výrazně chyběl, byli to členové české židovské komunity, včetně Čecho-Izraelců, kteří

k diskusi mají co říci a jejichž hlasy v diskusi nezazněly. Diskuse, která v zájmu všech, koho se situace na Blízkém východě jakkoli dotýká, měla být mnohohlasá, tak zůstala ochuzena. Neúčast židovských diskutujících vedla mezi přítomnými ke spekulacím, zda jde o přehlížení, záměrný „bojkot diskuse o bojkotu“ či nedostatek odvahy postavit vlastní argumenty. Ať už jsou naše názory jakékoli, akademické prostředí dává příležitost k nacházení pravdy (a odhalování nepravd) ve vzájemném dialogu. Jestliže kterákoli ze stran tento prostor vyklízí, mohou být důsledky jen škodlivé.

► rjw

NÁŠ TIP:

JEWISH HOME

Moderní judaika české výroby

Široký výběr mezuz, šábesových svícňů, sederových talířů, souprav na kiduš, podnosů na Purim a Chanuku v bohatých motivech a barvách.

Dodávka do domu, ceník zasiláme mailem.

www.jewishhome.eu

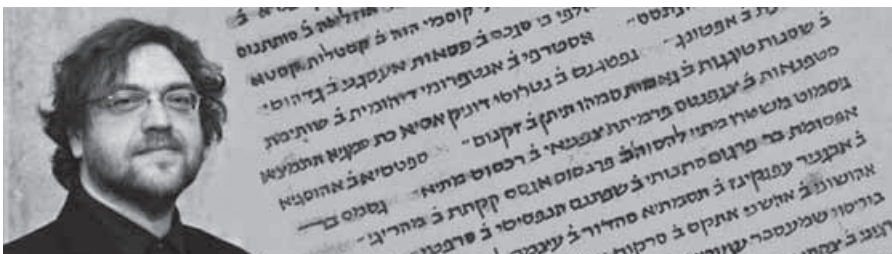
Káva o čtvrté
čtvrtek 11. června
(kavárna 14.30 h, zahájení 15.30 h)

prof. RNDr. Julius Lukeš, CSc.,

ředitel parazitologického ústavu AV ČR, molekulární biolog a přední světový parazitolog, člen Americké mikrobiologické akademie (AAM) a Kanadského ústavu pro pokročilý výzkum (CIFAR)

• Paraziti jsou naši přátelé •
Nechte děti jíst hlínu a pít z potoka • S parazity kamarádím a mám je rád

Připravil Honza Neubauer,
jan@neub.ch, tel.: 602 364 682

Počátkem června zavítá do Prahy významný americký judaista Eliot R. Wolfson. V úterý 9. 6. 2015 v 17.30 prosloví na Husitské teologické fakultě UK přednášku s názvem „Ascetic Eros and Messianic Deferment in Jewish and Christian Interpretation of Song of Songs“. Půjde o mimořádnou příležitost, takže by účast měli zvážit i mimopražští zájemci (po přednášce se pravděpodobně uskuteční neformální diskuse v místním podniku „Zelená liška“ ...).

Terezínský výzkumný průvodce: Data ze čtyř archivů nově online na jednom místě

Židovské muzeum v Praze v rámci projektu Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu (EHRI) spolu s dalšími institucemi vytváří detailní výzkumné průvodce, které virtuálně spojí materiály rozptýlené do různých archivů.

Nově spuštěný průvodce terezínským archivním materiálem, anglicky Terezín Research Guide, zpřístupňuje profesionálním i soukromým badatelům rozsáhlou databázi 22 488 popisů archivních jednotek z Jad Vašem, Beit Terezín, Židovského muzea v Praze a Památníku Terezín. Data jsou propojena prostřednictvím klíčových slov a uživatelé k nim mohou také přistupovat prostřednictvím tematického průvodce. Terezín Research Guide je názorným příkladem možností, které archivářům i badatelům nabízejí nástroje digitálních humanitních věd.

Průvodce naleznete na adrese:
<https://portal.ehri-project.eu/guides/terezin>

Příklady vyhledávání v průvodci:

Vyhledáváním podle klíčového slova „útěky“ získáme seznam 25 archivních jednotek týkajících se pokusů vězňů o útěk z ghetta z archivů Židovského muzea, Památníku Terezín a Beit Terezín. Díky detailní katalogizaci míst uvnitř terezínského ghettta mohou badatelé nejen vyhledávat podle jednotlivých kasáren, domů či dalších objektů, ale mohou si také dokumenty zobrazit na mapě.

Díky průvodci se zájemci dostanou k více než dvaceti tisícům dokumentů – například k terezínskému dětskému časopisu Bonaco.

K **Magdeburským kasárnám**, v nichž se nacházelo sídlo židovské „samosprávy“, si například můžeme zobrazit na osm set archivních popisů ze všech čtyř archivů. Protože tým pracovníků EHRI data propojil se záznamy z databáze terezínských vězňů, je možné také strukturovaně vyhledávat podle jejich jmen (ovšem pouze pro ty z vězňů, kteří byli zavražděni – v souladu s ochranou osobních dat žijících osob).

Ke jménu **Jacoba Edelsteina**, prvního „židovského staršího“ v Terezíně, nalezneme celkem 109 složek.

Archivní materiál je možné prohledávat i prostřednictvím strukturovaného přehledu oddělení Židovská rada starších, vedení ghettta, jež bylo podřízeno nacistům a muselo plnit jejich příkazy. Celkem **108 dokumentů a složek** si tak můžeme zobrazit například při vyhledání Oddělení pro volný čas, jež se souhlasem nacistů organizovalo kulturní život v ghettu.

Průvodce není určen jen vysoce profesionálním a dějin Terezína znalým uživatelům. Nabízí proto krátké shrnutí dějin ghettta, časovou osu a příklady typických či zajímavých dokumentů. Doufáme, že vzbudí nový zájem o dějiny ghettta a že se snad po dlouhých letech dočkáme i nového uceleného zpracování terezínských dějin.

V České republice Židovské muzeum v Praze na projektu spolupracuje s Památníkem Terezín.

**Více o ŽMP na www.jewishmuseum.cz.
Více o Památníku Terezín na www.pamatnik-terezin.cz.**

Festival zakázané hudby Terezín 7. – 21. června

Na první koncert v neděli 7. června bude z Prahy zajištěna doprava autobusem tam i zpět zdarma, odjezd v 16.30 h od budovy Českého rozhlasu na Vinohradské třídě.

Více informací najdete na adrese www.ceske-kulturni-slavnosti.cz

Propojit fragmenty:

Projekt Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu jde do finále

Židovské muzeum v Praze bylo v letech 2010–2014 jedním z realizátorů projektu Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu (EHRI).

Cíl: propojovat a zpřístupňovat informace o rozptýlených archivních materiálech o holocaustu.

Účastní se: 20 institucí ze 13 zemí Evropské unie a z Izraele po dobu více než čtyř let.

Výstup: Byl vybudován rozsáhlý portál s databází archivních fondů a sbírek týkajících se holocaustu <https://portal.ehri-project.eu/>.

Portál nabízí informace o 1828 archivech v 51 zemích, jež spravují sbírky týkající se holocaustu. Obsahuje 152 673 popisů archivních jednotek, od fondů a sbírek až po jednotlivé složky či dokumenty.

Lze předpokládat, že portál EHRI změní způsob, jímž badatelé vyhledávají informace a jak se připravují na návštěvu archivu či na výzkum digitalizovaných materiálů online. Badatelé mohou vyhledané materiály také anotovat a přispívat tak k doplňování a vylepšování databáze.

Důvody vzniku a potřeby projektu: Na konci války zničili nacisté řadu dokladů a dokumentů o vyvražďování evropských Židů. V terezínském ghettu byly například likvidovány materiály o deportacích do vyhlazovacích táborů a vysypán popel více než třicet tisíc lidí,

kterí tam zahynuli. O jejich smrti nemělo nic vypovídat. Ovšem již v Terezíně řada vězňů sbírala doklady o pronásledování, ale také o aktivitách vězňů. Jednou z takových iniciativ byla i záchrana seznamů deportovaných, o nichž podle nacistů neměl nikdo vědět. Ihned po osvobození pak například v Praze účastníci Dokumentační akce sbírali dokumenty a svědectví těch, kteří přežili. Ovšem již brzy byly tyto dokumenty rozděleny: zatímco část zůstala v Židovském muzeu v Praze, většina dokumentů byla převezena do

Palestiny a je dnes uložena v izraelských archivech, a to zejména v Jad Vašem, zčásti ale též v Beit Terezín v kibucu Givat Chajim Ichud. Významný soubor dokumentů byl shromážděn v Památníku Terezín a v Národním archivu v Praze, další materiály jsou pak rozptýleny po archivech na celém světě. Badatel, ale například i student, který píše práci například o zdravotnictví v terezínském ghettu, o propagandě, o roli náboženského života či o terezínských přednáškách, tak musí navštívit přinejmenším několik archivů v různých zemích, mezi něž byly dokumenty rozděleny a jsou tam uloženy podle různých pravidel. Vysoká míra fragmentace dochovaných materiálů je totiž pro archivy holocaustu typická.

Více o projektu EHRI na <http://www.ehri-project.eu/>

KULTURNÍ PROGRAM – ČERVEN 2015

Židovské muzeum v Praze, Oddělení pro vzdělávání a kulturu

Maiselova 15, Praha 1,
tel. 222 325 172,
education@jewishmuseum.cz,
www.jewishmuseum.cz

pondělí 1. 6. v 18 h:

Naše 20. století. Poslední pořad ze stejnojmenného cyklu Židovského muzea v Praze, v jehož průběhu deset dvojic pamětníků holocaustu vzpomíná na léta předválečná, válečná i poválečná. Pozvání k červnovému setkání přijali **Jana Dubová** (*1926) a **Věra Štinglová** (*1928). Moderuje **Petr Sokol**, lektor vzdělávacího projektu *Naši nebo cizí? Židé v českém 20. století. Vstup volný*

úterý 2. 6. v 18 h:

Z Prahy do Palestiny a zpět. Coby vrchní zemský rabín přispěl **Gustav Sicher** významnou měrou k obnově činnosti židovských obcí v Čechách a na Moravě po osvobození z nacistické okupace. Navzdory tomu, že byl přesvědčeným sionistou, se v roce 1947 vrátil do Prahy a do své smrti v roce 1960 v obtížných podmínkách komunistického režimu sloužil své decimované komunitě. Jeho život a rozmanité aktivity líčí psychoterapeutka a spisovatelka **Zuzana Peterová** v knize *Rabín Gustav Sicher: Život, dokumenty, vzpomínky* (Sefer, 2014), o níž budou s autorkou diskutovat publicista **Petr Brod** a dokumentarista **Martin Šmok**, autor několika výstav o místech a údobích spojených s působením rabína Sicheho.

středa 3. 6. v 18 h:

Assets and Liabilities: Synagogues and Cemeteries in the Communist Czech Lands. Poválečné židovské obce v českých zemích získaly do vlastnictví stovky hřbitovů a bývalých synagog. Zatímco většina výzkumů zabývajících se tímto tématem se zaměřuje na otázku paměti a antisemitismu, **Jacob Ari Labendz** z berlínského *Centra pro výzkum antisemitismu* se pokusí ukázat klíčovou roli, kterou tento majetek během let komunismu hrál ve vztahu státu a Židů. Přednáška je pořádána v rámci semináře k moderním židovským dějinám, jehož garantem je ŽMP a Ústav soudobých dějin AV ČR. V angličtině. *Vstup volný*

neděle 7. 6. ve 14 h:

Nedělní program pro děti a jejich rodiče – Lvíček Arje a Desatero příkázání. Už jste slyšeli o Desateru a víte, proč je tak důle-

žitý? Kdy se slaví svátek Šavuot a jak souvisí s Desaterem? Přijďte na naši dílnu, kde se všechno dozvíte. **Prohlídka: Staronová synagoga. Vstupné 50 Kč**

úterý 9. 6. v 18 h:

Jan Neubauer: Beduíni – tradiční obyvatelé pouští. Beduíni patří mezi příslušníky arabských kočovných kmenů. Jejich čtyřmiliónová komunita, původně z Arabského poloostrova, nyní obývá Arabskou, Sinajskou a Negevskou poušť i některé části Magrebu. I když přijali islám, řídí se prastarými tradicemi a zvykovým právem. Prostřednictvím projektu autentických fotografií můžeme nahlédnout do jejich způsobu života založeného na prioritách, které jsou dnešnímu „bílému muži“ zcela vzdálené.

pondělí 15. 6. v 18 h:

Cesta k PAMÁTNÍKU TICHÁ. Záměrem proměny nádraží Bubny v moderní památník je vytvořit prostor pro veřejný dialog nejen o dědictví minulosti. Co naznačuje metafora „ŠOA V NÁS“, přiblíží **Pavel Štingl**, zakladatel obecně prospěšné společnosti Památník Šoa Praha, o. p. s., která projekt realizuje. Další z řady veřejných prezentací vývoje památníku přiblíží architektonickou studii, stávající verzi scénáře stále expozice budoucího PAMÁTNÍKU TICHÁ a také aktuální výstavní plán – sezonní projekty, jež by se měly začít naplňovat ještě před revitalizací objektu nádraží. *Vstup volný*

úterý 16. 6. v 18 h:

Vila Stiassni. Přednáška předsedy *Spolku přátel Vily Stiassni* **Zdeňka Musila** věnovaná této unikátní brněnské funkcionalistické vile, která vznikala v letech 1927–1929 podle návrhu architekta Ernsta Wiesnera. Jejím objednavatelem byl židovský průmyslník Alfred Stiassni (1883–1961), významná postava textilního průmyslu v předválečném Československu. Ten se v předtuše budoucího politického vývoje v únoru roku 1938 rozhodl i s rodinou emigrovat a ve vile se usídlili vojáci z generálního štábu československé armády. Po příchodu německých vojsk byla vila jako židovský majetek zabavena. V srpnu 1952 ji zabral komunistický krajský národní výbor, který z ní udělal „vládní vilu“. Od roku 2009 je ve správě Národního památkového ústavu a koncem roku 2014 byla zpřístupněna veřejnosti.

úterý 23. 6. v 18 h:

Ať žije republika Škid aneb výchova a vzdělání v terezínském ghettu. Jak probíhala výchova a tajné vyučování na chlapeckých domovech v terezínském ghettu? Jaký

význam měla ve výchově chlapců samospráva, vlastní časopisy nebo sportovní aktivity? Jak probíhal pedagogický experiment samosprávy na Domově 1, tzv. Republika Škid? Jaká byla role Petra Ginze a dalších osobností? Nejen na tyto otázky se na setkání pokusí odpovědět učitel **František Tichý**, autor knihy *Princ se žlutou hvězdou – Život a podivuhodná putování Petra Ginze* (Geum, 2014).

Výstava v prostorách OVK:

Mazal Tov! Výstava fotografií Jindřicha Buxbauma. Do 25. 6. 2015, po–čt 12–16 h, pá 10–12 h, během večerních programů a po domluvě.

pobočka Brno:

třída Kapitána Jaroše 3,
602 00 Brno,
tel. 544 509 651, 544 509 652

úterý 2. 6. v 18 h:

Jak přispěli středověcí Židé k dějinám českého jazyka... Židé ve středověku psali své spisy převážně hebrejsky, avšak při vysvětlování obtížnějších pojmů a spojení si často pomáhali drobnými poznámkami v běžně mluvených jazycích. Mezi tyto jazyky patřil i tzv. jazyk kenaanský, tedy slovanský – čeština. Tzv. kenaanské neboli staročeské glosy psané hebrejským písmem dochované v rukopisech autorů z 10.–14. století posouvají hranice české jazykové identity a dávají nový rozměr dějinám českého jazyka i české literatury. Doplnují jazykový obraz středověké české společnosti, na němž se doposud podílely pouze památky staročeské, staroslověnské a latinské. Přednáška **Lenky Uličné**, kurátorky sbírky rukopisů a náleží z geniz na papíře ze Židovského muzea v Praze.

čtvrtek 4. 6. v 17 h:

Po stopách rabína Neudy – vernisáž výstavy černobílých fotografií účastníků Letní fotografické dílny DDM Olomouc. Fotografický projekt vzniklý v roce 2011 vychází z vizuálních hodnot židovské kultury, které mladí fotografové nacházeli či inscenovali v prostorách synagogy v Lošticích a na jí blízkém židovském hřbitově. *Vstup volný*

úterý 9. 6. v 18 h:

Brněnská rodina Bauerových. Osudy několika generací podnikatelů v cukrovarnictví a uhelném průmyslu, které se významně zapsaly do historie Brna. Přednáška **Jany Čipákové**.

Židovské muzeum v Praze srdečně zve:

Výstava Osvětimské album – Galerie hlavního města Prahy, Dům fotografie (Revoluční 1006/5, Praha 1)

Výstava prezentuje všech téměř 200 fotografií z tzv. Osvětimského alba (resp. jeho kopie), unikátního dokumentu z roku 1944, zachycujícího systematickou likvidaci evropských Židů. Ačkoliv jsou na fotogra-

fiích zachyceni převážně občané předválečného Československa z Podkarpatské Rusi, nebyl doposud v České republice tento soubor fotografií vystaven.

28. 5. v 18 h – komentovaná prohlídka výstavy v doprovodu jejího kurátora Martina Jelínka

Otevřeno út–st, pá–ne: 10–18 h, čt 10–20 h, po zavřeno. Výstava potrvá do 20. září 2015.

Výstava Zmařené naděje. Poválečné Československo jako křížovka židovských osudů – Galerie Roberta Guttmanna (U Staré školy 3, Praha 1)

Porážka hitlerovského Německa a konec druhé světové války v Evropě znamenaly i konec genocidy osob, které byly na základě zákonů platných na územích ovládaných nacistickým Německem či jeho spojenci označeny za Židy či tzv. židovské míšence. Přeživší z českých zemí se postupně vraceli domů a začínali nový život. Nová výstava představuje málo známé aspekty historie

českých zemí po druhé světové válce, spojené s návratem přeživších z koncentračních táborů a tranzitem desetitisíců židovských uprchlíků přes naše území.

31. 5., 28. 6. v 17 h – komentované prohlídky výstavy v doprovodu jejího autora, filmového dokumentaristy Martina Šmoka. Základní vstupné 40 Kč. Otevřeno denně kromě soboty a židovských svátků 9–18 h. Výstava potrvá do 23. 8.

Muzejní noc 2015, 13. června od 22.30 h

I letos vás srdečně zveme k návštěvě vybraných expozic Židovského muzea v Praze u příležitosti již 12. ročníku Pražské muzejní noci. Návštěvníci budou mít možnost zdarma navštívit Klausovou a Španělskou synagogu. Součástí programu budou i dílny pro děti ve Španělské synagoze.

Divadelní představení Kaddiš, 10. a 11. června ve 20 h v Divadle Archa (Na Poříčí 26, Praha 1)

Titul odkazující k židovské modlitbě za mrtvé je divadelní adaptací románu Imre Kertésze – držitele Nobelovy ceny za literaturu – *Kaddiš za nenarozené dítě*. Hra zkoumá povahu rituálu, ztráty a neutuchajícího vnitřního pnutí protagonisty. Ten truchlí za dítě, které nedokázal během svého neúspěšného manželství zplodit, neboť odmítal přivést potomky do světa, kde se může odehrát taková hrůza, jako byl holocaust. Zatímco se pokouší dobrat závěrečného *amen* v kaddiši, spřádá v drásavém intimním vnitřním monologu síť, v níž jsou zachyceny oběti války, politická korupce, židovská identita i životní humor. Americké provedení tohoto úchvatného románu je hutnou úvahou o lidské zranitelnosti a odvaze pohledem muže, který přežil holocaust.

Režie: Barbara Lanciers, účinkuje: Jake Goodman. V angličtině s českými titulky. Vstupenky 290/190 Kč v pokladně divadla a na www.archatheatre.cz.

► čtvrtek 11. 6. v 18 h:

Třebíč: světlo a stín. Promítání čtyřiceti klasických fotografií *Norberta Švarce* zachycujících židovské ghetto v Třebíči. Vizuální vjem doplní tematický soubor čtených textů v podání *Simony Pekové*, herečky brněnského HaDivadla.

neděle 21. 6. v 10.30 h:

Co skrývají symboly? Jaké symboly a znaky najdete na náhrobních kamenech židovského hřbitova a co znamenají? Dětská dílna pro rodiče s dětmi od pěti let nabízí nejen procházku po brněnském židovském

hřbitově, ale také možnost si některý ze symbolů pod dohledem lektorky výtvarně ztvárnit. Sraz účastníků dílny v 10.30 h před židovským hřbitovem v Brně-Židenicích.

úterý 23. 6. v 18 h:

Hebrejské písmo. Přednáška zaměřená na vznik a vývoj hebrejského písma, vztah k písmu řeckému a k latince. Výklad ke čtení hebrejských jmen, která se u nás nejčastěji používají, i jejich významu, stejně jako hebrejským nápisům na synagogách a na jiných židovských památkách. Přednáška *Jany Valové*, vyučující hebrejštinu

Cyklus varhanních koncertů v Jeruzalémské synagoze v roce 2015

Židovská obec v Praze letos pokračuje již třetím ročníkem varhanního koncertního cyklu v Jeruzalémské synagoze. Letos zahájujeme **ve středu 27. května 2015 v 18 h** – posluchači si budou moci vychutnat umění našeho renomovaného varhaníka **Přemysla Kšici**. Na koncertě zazní skladby **B. A. Wiedermanna, R. Schumanna, F. Mendelssohn-Bartholdyho, J. L. Zvonaře, P. Kšici, Ch. M. Widora**. Během dalších koncertů posluchači uslyší naše přední varhanní virtuózy **Josefa Rafaju, Jitku Chaloupkovou, Václava Uhlíře, Vladimíra Roubala a Václava Petera**.

27. 5. 2015 – Přemysl Kšica:

B. A. Wiedermann, R. Schumann, F. Mendelssohn-Bartholdy, J. L. Zvonař, P. Kšica, Ch. M. Widor

24. 6. 2015 – Jitka Chaloupková:

J. S. Bach, F. Mendelssohn-Bartholdy, A. G. Ritter, A. Dvořák, J. B. Foerster

29. 7. 2015 – Josef Rafaja:

J. Pachelbel, J. S. Bach, F. Mendelssohn-Bartholdy, V. Bellini, J. Alain, G. Litaize, P. Eben

12. 8. 2015 – Václav Uhlíř:

G. F. Händel, J. S. Bach, W. A. Mozart, J. K. Kuchař, A. Dvořák, B. A. Wiedermann, J. Strejc

9. 9. 2015 – Vladimír Roubal:

J. S. Bach, F. Mendelssohn-Bartholdy, L. Böhrer, C. Franck

7. 10. 2015 – Václav Peter:

J. Pachelbel, J. S. Bach, J. Zach, J. Fila, C. Franck

Koncerty se konají vždy od 18 h v Jeruzalémské synagoze (Jeruzalémská 7, Praha 1). Vstupné je dobrovolné. Cyklus koncertů se koná za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky.

a četbu hebrejské bible na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity.

Celý červen můžete v sále OVK Brno zhlédnout výstavu **Po stopách rabína Neudy**. Výstavní soubor je tvořen emotivně laděnými černobílými fotografiemi, které vznikly v rámci fotografické dílny DDM Olomouc pro mladé fotografy. Výstava je přístupná ve dnech programových akcí a po předchozí telefonické domluvě. *Vstup volný*

Není-li uvedeno jinak, činí vstupné na jednotlivé programy 30 Kč.

maskil

Pan Pavel Stránský

blahé paměti

Ve středu 25. března (5. nisanu) tohoto roku zemřel pan Pavel Stránský. Vracíme se k této nezapomenutelné osobnosti krátkou osobní vzpomínkou.

Někdy asi v roce 1995 byla Praha polepena malými plakátky s titulem „Mají Židé právo na království nebeské?“ Jednalo se o obskurní přednášku jakéhosi amerického „duchovního“ v YMCA. Nemá smysl zde vůbec zmiňovat, co tam ten divňous vykládal za nesmysly.

V první řadě seděli dva starší drobní lidé a drželi se za ruce. Na pažích měli vytetovaná čísla. Pán se několikrát vůči mluvčímu hrdě a jasně ohradil. Já jsem se mluvčímu vysmála a udělala z něj před všemi úplného trotha, kterým ostatně byl.

Po oně šaradě se ke mě a Jitce oni dva krásní starší lidé přidali a při špacírku jsme si povídali. Tak nějak začalo naše přátelství s paní Věrou a panem Pavlem Stránskými.

Znala jsem Věru velmi povrchně z obce. A Pavel byl ten pán, který napsal oblíbenou knihu *V zemi opeřeného hada*.

Byla jsem nesmírně potěšena, když se oba stali členy „mé“ Bejt Simcha. Účastnili se mnoha akcí a někde je fotka z dnes husitského kostela, bývalé michelské synagogy, kde se oba drží za ruce. Bylo to na oslavě Roš ha-šana. Seděli opět v jedné z předních lavic, zamilovaní, tak jako před rokem, před deseti lety, jako v letech protektorátu, Terezína, Osvětimi, komunismu a jistě i teď v blaženosti věčnosti.

Štáb pracující pro Spielbergovu nadaci natáčel všude po světě rozhovory s přeživšími nacistických koncentráků a další hrůz období druhé světové války. Měla jsem tu čest být jednou z dobrovolnic a několik interview pořídit. Pan a paní Stránských přišli na řadu kolem Vánoc. Věra napekla skvělé vánoční cukroví, byt jím byl překrásně provoněn. Na můj udivený pohled oba se smíchem reagovali: „Jsme Židé, čeští Židé. Nejsme z Podkarpatsky a navíc jsme nevěřící.“

Pavel nebyl ani členem obce, nechtěl. Mezi funkcionáři byli lidé, kteří mu za války ublížili. Řekl: „Až tam nikdo z nich nebude, přihlásím se tam.“ A také to tak udělal.

Při sepisování dat a přípravném rozhovoru se Pavel s Věrou drželi za ruce. Později, když paní Věra zemřela, Pavel

umíral též. Chřádl každým dnem. Zachránila ho práce a lidé kolem něj. Nechal se přemluvit, aby vyprávěl dětem v Bejt Elend a dospělým v Bejt Simcha. Později, aby průvodcoval, aby dělal lektorské práce v Německu, Skandinávii, USA.

A Pavel vyprávěl o své milované Věře, o Terezíně, o Fredy Hirschovi, který otevřel školu v Osvětimi-Březince, o bachařích, věznicích, pochodech smrti,

Elegantní Pavel na výletě v Salzburgu v devadesátých letech.

o lidech i stvůrách. Pavel vyprávěl ve školách, organizacích, na túrách a všude se v duchu držel s Věrou za ruku. Nikdy svou Věru neopustil ani na chvíli.

Pan Pavel Stránský byl vtipný, posílal nám do Wittmann Tours pohledy se svými kouzelnými verši. Moji maminku chodil bavit, když už byla velmi nemocná. Při všech svých túrách byl šarmantní, nesmírně oblíbený a obdivovaný.

Při posledním rozlučkovém večíрку se sezonou naši kanceláře přišel Pavlíček s holí. Na můj udivený dotaz zareagoval: „To víš, už mi bylo 93, tak začínám stárnout“. Fotka je právě z toho večíрку – já zdrchaná ze smrti mé milované maminky a Pavel vesel z toho, že konečně začíná stárnout.

Pavel byl nesmírně hrdý na svého vnuka Matěje a miloval svou rodinu. Přesto dokázal i ve svém pokročilém

věku žít sám. V hezkém útulném bytě v Kouřimské ulici, blízko Hagiboru, kam by on prostě nešel.

Pan Pavel Stránský nás fyzicky opustil. Dal ohromný dar nám všem, kteří jsme ho znali, kteří jsme s ním pracovali, kteří jsme měli tu čest být jeho přátelé. Pan Stránský dal veliký dar tisícům našich klientů, dětem ve školách i důstojníkům dnešního Wehrmachtu (tím posledním se ohromně bavil).

Poslední fotky s Pavlem – z doby, kdy už „začínal stárnout“.

Pavel vždy říkal: „Nejkrásnějším momentem v mém životě bylo, když mě v jedné škole v Německu obejmula malá německá holčička a nazvala mě dědečkem.“ Já ale vím, že nejkrásnější bylo Pavlovi po válce, když konečně po dlouhé době zjistil, že jeho milovaná manželka Věra přežila a mohli se spolu vzít za ruce.

Na ty milující ruce Pavla a Věry Stránských nikdy nezapomenu.

► Sylvie Wittmannová, foto: archív Sylvie Wittmannové a Bejt Simcha

K přečtení doporučujeme rovněž článek Petra Třešňáka „Láska za časů Osvětímí“ na <http://respekt.ihned.cz/c1-63755110-laska-za-casu-osvetimi>

Sidur HEGJON LEV • Modlitby progresivního směru pro šabat, svátky a všední dny

• Uspořádali: rabín Tomáš Kučera, Jan David Reitschläger, vydala: Bejt Simcha, formát: A5, 216 stran. Sidur je v pevné vazbě a na každé dvoustraně najdete hebrejský text, český překlad, transkripci do latinky a anglický (případně slovenský) text. Prodejní cena je 400 Kč při osobním odběru (po dohodě), 450 Kč na dobírku (včetně poštovného a balného). Zaslání na dobírku je možné i na Slovensko za celkovou cenu 570 Kč. • **Objednávky na adrese olga@bejtsimcha.cz nebo na telefonu 603 393 558.** • Sidur je nyní možné zakoupit rovněž v ŽO Děčín a ŽO Liberec.